1414.

Q. D. B. V.

COLLEGII CRIMINALIS PUBLICI,

DISSERTATIO NONA

De

ADSESSORIBUS ET SCABINIS JUDICII CRIMINALIS,

Quam

Suffragante Nobilissimo ICtorum Collegio,

PRÆSIDE

Viro Magnifico, Nobilissimo, Amplissimo, Consultissimo atq; Excellentissimo

DN. WERNERO THEODORO MARTINI, ICto & Pand. P. P. celeberrimo, Potentissimi ac Serenissimi Saxoniæ Electoris Consiliario Splendidissimo, Curiæ Electoralis, Consistorii Ecclesiastici, nec non Ducalis judicii, quod in inferioris Lusatiæ Marchionatu est, Adsessore gravissimo,

Dn. Patrono, Præceptore, ac studiorum suorum Promotore obsequioso honoris cultu aetatem devenerando,

defendet publicè

IOHANN. WOLFG. Höckner/

Ratisbonensis.

In Auditorio Juris-Consultorum,

ad diem 6 Januarii

WITTEBERGÆ, Literis WENDIANIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

64

CUM DEO.

COLLEGII CRIMINALIS PUBLICI DISSERTATIO NONA

De

ADSESSORIBUS ET SCABINIS JUDICII CRIMINALIS.

RESPONDENTE,

JOHANNE WOLFGANGO HOECKNERO,
RATISBONENSI.

CAPUT PRIMUM

De

ADSESSORUM ETYMOLOGIA, Definitione & Homonymia, vel variis nominibus quibus Jure Romano exprimuntur.

SUMMARIA.

1. *Qui Judicii Criminalis Persona Principales adeo eidem necessarium, an Accessorie vel minus principales ad illius condignam administrationem expeditionem.*
2. *Longe minus accedunt Procuratores vel Advocati, Judicis, quidem consulendi animo, ut Adsessores, quidam judicii inficiendi causa, ut reliqui Judicii ministri.*
3. *Qui Judici vel Magistratui assident consulendi animo, Jure Romano Adsessores appellantur.*
4. *Adsessores Judicum secundum varia jura, varie & distincte sunt considerandi.*
5. *Dispositio & methodus presentis dissertationis.*
6. *Adsessores ab Adsidendo dicti, quod Judicibus & corpore & mentis consilio adesse debeant.*
7. *Origo Adsessorum in Republica Romanorum deducitur.*
8. *Judices pedanei Romanorum Adsessores non habebant, quia illorum industria eligebatur.*
9. *In omnibus bene constitutis Rebus publicis usus Adsessorum necessarius est, non saltem quod*

imperitia Judicum debeat supplere illorum prudentia & legalitas, verum etiam quod ratione Magistratus agat & eam magni momenti pluribus expedienda committat, quod oculi plus videant quam oculus.

10. Definitiones aliquot Adsessorum.

11. Definitio Adsessorum Camerae Imperialis Spirensis.

12. Romani Adsessores Magistratuum non vere dicebant, sed iisdem suggerebant.

13. In Camera Imperiali & Adsessores ipsi Judices sunt, & judicandi munere fungantur.

14. In Electoratu Saxoniae in majoribus judiciis & Adsessores & Consiliarii ipsi Judices sunt.

15. Ex Constitutione Carolina Scabini vel Adsessores Judicii Criminalis Judices vocantur Urtheiler.

16. Adsessores jure Civili Romano Consiliarii dicuntur, quod consilium suum Magistratibus adjiciat.

17. Moribus Germaniae Titulus Consiliarii in fere omnes rerum, qui Principibus & Dominis suis Consiliis.

18. Consiliarii vocabulum latius extenditur quam Adsessoris.

19. Adsessores majorum judiciorum haud facile hodie Consiliarii titulo utuntur, nisi in ea nomine Principis sui dicant.

20. Usu receptum, ut Adsessores vel Syndici Curiarum Imperialium Oberamts quoq; Consiliarii dicantur.

21. Utuntur tamen nonnulli titulo quoq; Advocati.

22. Frequentior est Titulus Syndicorum in Civitatibus Germaniae, quod & Adsessorii est Syndici nomine fungantur.

23. 24. Adsessores Magistratuum apud Forum Romanum Comites Fisci, Collega vel socius Quaestoris.

25. Excellens nomen dignitatis apud Germanos est nomen Comitis seu Grave, quamvis Judicem prima institutione denotet, qui Praefectus provinciae, seu Landgrave vel apud Burggrave &c.

26. Quo jure Adsessores Judicium dicantur foro Saxonico.

PErlustratis hactenus iis Personis, quae Judicii Criminalis dicuntur Principalium suum Actor, REUS & JUDEX: jam nunc Accessoriae dicuntur de quibus ita eloquemur ad eo ad necessitatem locuti judicii, quam ipsius commoditatem cujus-

Digitized by Google

placitationum & causarum controversiarum feliciorem expeditionem curant, quos proprie *Advocatos & Procuratores*, de quibus paulo post dissertatione dicetur, nunc contemplandæ veniunt illæ, quæ ob scientiam iisdem principalis personæ sui ejusque rerum sit, judicum esse non possit, & proinde ut sit, necessario desideratur. *Ulrichius Zasius de judic. l. 1. c. 7.* accedere ut plurimum solent. Quæ in duplici fere differentia, vel enim judici accedunt *Consultandi*, vel *justius administrandi & feliciùs expediendi* causâ. De illis præsenti dissertatione, de his verò in sequentibus paucis exhibebimus. Qui ergo Judici consultandi causâ accedunt, *Adsessores* in jure Civili 3. Romano appellantur, de quibus est *Tit. ult. in lib. 1. ff. De officio Adsessorum*, nec non *in Codice lib. 1. tit. 51. De Adsessoribus, & Domestiis & Cancellario Judicum.* Quanquè & in hâc materiâ non aliter & hoc ordine progrediamur, ideoque de hisce Adsessoribus judicum primò in modis differemus (1.) secundò de diversa juris differentia, quæ 4. circa illorum quales fuerint jure Civili Romano aut denique quales hodie moderno vel communi Germaniæ & imperii vel Ordinum Circulis Specialibus vel denique in nostro Electorato & judicio vel foro obtineat. 2. Ea ipsos quidem Adsessores judicum concernit, 1. Nomine denominationis nominalis & realis. 2. Synonymiæ, 5. de quibus similis nominibus, alibi, vel jure Civili Romano vel moderno indigitatorum, agemus in specie de SCABINIS, qualis illi olim fuerunt in Germania & præsertim Saxonia & qualis hodie sint. 3. De Adsessorum diversa electione Constitutione & jurisdictione (3.) De Adsessorum conditione & qualitatibus, Patriâ, Generatione, ætate integritate, Eruditione & legali prudentia. (6.) De Stipendio & salario eorum. (7.) De officio ac jure, & adeò quidem ordinario nec non de pœnâ ob delicta vel malam vel negligentiam Functionem infligendâ. 4. De singulis patet.

Quod igitur (1.) Adsessorum denominationem nominalem vel realem concernit, ab *adsidendo* videntur dicti, quod Magistratui in consilio & jurisdictione adsiderent. *Wesenbec in Parerg. ad Tit. Cod. de Adsessoribus n. 1.* Seu qui Præsidibus aliisq; Magistratibus vel Assessoribus judicandi munera fungebantur assidebant iis solitum cognitione. *Zoes. in ff. l. 1. & ff. Adsess. num. 1.* quod verum videtur non tam de præsentiâ corporis, quam animi intelligen-

legendum est, addidet enim Adsessor & juris peritus cum quoque, si in consilium à Principibus & Magistratibus adhibeatur, quæ ratione *Ulpiani l. 9. §. Sed hæc. ff. quod met. ca.* se adsidente Prætorem interlocutum meminit. *Vult. de judic. lib. 1. c. 7. n. 1.*

7. Origo nempè Adsessorum inde est in Rep. Romana deducenda, quod Præsides Provinciæ & Magistratus aliquorum Virî moliterer, & legum imperiti fuerint, vel si maximè Juris peritissimi ita occupatis aliis & gravioribus negotiis impediti, ut ipsi nec semper adesse, nec præsse cui feudu judicio potuerint. Unde necessario fuit peritî ab illis adhibendi fuerunt, qui non saltem illorum administrationem faciliorem redderent, (recte enim sentit Ummius, Adsessorum munus fuisse extra controversias Forenses quoq; Magistratibus & Præsidibus adesse ope & consilio) sed qui imprimis jus suggererent in judiciis, in quo si ratione juris civilis sequamur, officium eorum
8. absolvitur, de quo suo loco circa officium pluribus dicemus. Singulare autè fuit de jure Romano, quod judices dati vel pedanei adsessores non habuerint, quorum industria tota electa, & quos opportuit juris peritiâ instructos esse, quique inepte quæ iverunt ab aliis, quod habere domi debebant. Verba habentur in *novell. 82. Duaren. ff. Commune. 2. Ham. ad Pand. Judic. Disput. 2 thes. n 2.* Sed solis Magistratus hoc jus ubi eligendi Judices & Adsessores videntur habuisse. Præter Remp. Romanam tamen usus Adsessorum videtur in omnibus aliis bene constitutis Reipubl. & receptus & summè necessarius ob varias causas. Non saltem ut Principes, Magistratus,
9. vel etiam judices ordinarii ab aliis subdelyarentur, quamvis peritissimi essent. Cum oculi plus videant quam oculus, & administratio rei probabiliter melior sit, quæ multorum consiliis & votis, quam quæ unius beneplacito exerceretur. Sed maximè, ut Gimpeni fuis Judicesquorum maxima semper est abundantia, ab Adsessoribus, quod juris sit informatri posset, & præterea in causis criminalibus & magni præjudicii, ut omnis suspicio doli & fraudis in judice exterorum; quod sit si judex ilipatus sit Adsessorum numero, qui de eruditione & integritate vitæ omnibus de se optimam præbeat opinionem. Sed ut nulla vocis Etymologia, origine & necessitate Adsessorum in Rep. ad eorum definitionem vel potius descriptionem seorum in iis ardius negotiis utimur ad Regulas Legatorum

giorum Affessores) Secretarios. Adsessores in jure nostro communiter & à Doctoribus nuncupantur, quod sint: *Jurisprudentes, qui consilium judici adjungunt. l. 1. & 3. Cod. de Assess.* vel magis secundum jus civile Romanum: *Juris periti Magistratui jura suggerendi causâ assidentes*: vel aliter: *Consiliarii Judicum, qui eum cognitione causarum juvant, vel adsistunt ad judicandum causam, & decidendam intricatam. Carp. in Parerga ad ff. de Assess. Rosenthal. prax. Cam. lit. 7. n. 1.* Integros Adsessores Camera definiunt: *Personæ, quæ ex certo numero ab ipsa Camera de gremio eligunturque deputantur. Jacob. Brun. Pract. jud. Camer. tit. 7. de Assessor. n. 3.* Notanda nempe hic sequens ad differentiam inter Adsessores Romanorum Magistratuum & modernorum Judicatorum: Illi adhibebant, non ut eam jus dicerent, & pronunciarent suo nomine, quam ut jus suggererent. Quorum contra ex nomine patet, quod ut Consiliarii, legem explicare & interpretari debuerint. Et quamvis causa cognitionibus & causarum structuris, processum dirigendo & consilia communicando, Magistratus tamen nomine sententia lata est, nec ullo modo eo nomen agere potuerint, adeò ut nec libellis subscribere potuerint. *l. 2. C. de Assess.* donec tandem Imperator Justinianus permiserit, ut de improductis & solis Adsessoribus causas audire & cognoscere possint, dummodo litis consortio apud ipsos hac *Cod. de Assess. &c.* quamvis ob id judices non dicti vel in causa pubblica constituere debuerint. *Carpzov. vol. 1. Consil. 40. n. 12.* Hodierno jure Camerali, nec non in judiciis aliis majoribus Germaniæ, ipsi Adsessores explicationum Judices quoque sunt, qua fola re ab Assessoribus olim juris Romani separantur. *Peltzer. de judic. Art. 1. n. 3.* Unde recens in Camera Imperiali vocantur Judices Studirte oder Urtheiler qui Judices Camera non suggerunt jus, sed una cum illis jus dicunt. *Jacob. Brun. dict. tract. 4. process. Cam. q. 1. n. 1.* Quod etiam in supremis dicasteriis obtinet in Electorum Principum, in quibus vim in Senatu Aulico, quam in supremo dicasterio appellationum judicio, nec non Curiis Provincialibus Dn. Adsessores & Consiliarii, non tam jus suggerunt Dn. Cancellario, Dn. Præsidi & judicibus, sed & judicandi munere una cum Præsidibus funguntur, & causæ litigantium non solum ex voto Judicis, sed & pluralitate votorum reliquorum Consiliariorum & Adsessorum.

sorum decidimus. Von Cantzler und Räthen / Presidenten und Appellation Räthen / Ober Hoff-Gerichten und Consistorien / quod & obtinere videmus in supremo Consistorio Ecclesiastico / quod Dresdæ est. Geben wir Presidenten und Räthen des Ober Consistorii Urtheil
17. Beichtels. Imò obtinet hoc quoque in judicum Criminal-bus ex quibus Adsessores & Scabini quoq; judices dicuntur Schöppen und Urtheil-Sprechere *Constit. Carol. art. 4.* Et tantum de Adsessorum
18. descriptione nominali & reali. Succedit jam secundum propositam methodum (2.) Synonymia, vel quibus aliis Titulis Adsessores de quibus dicere cœpimus, insigniantur. Et in jure quidem Romano frequentes inveniuntur appellationes *Consiliarii* ex cujus usu quod Adsessores optimum consilium adhiberi Magistratibus vel judicibus à quibus electi. *L. 1. in princ. C. de Adsess. l. 5. ff. eod.* Unde
17. jure civili idem fit Consiliarius qui Adsessor, & vice versâ. Nostro moribus Germaniæ quamvis Principum Consiliarii etiam Adsessores vocentur teste *Paurmeister de jurisdict. lib. 2. c. 8. n. 40.* videtur tamen *usu loquendi* Consiliarii nomen ei tribui, qui vel à Latere sunt Imperatoris, Electorum, *Principum, Ducum & Comitum vel Baronum*, cæteroquin in ima dari consilia ad administrationem Reipublicæ & conservandum statum publicum, vel alio modo ad illorum negotia adhiberentur, vel ad curandum secretum & reticentiam rei mandatæ eorum habendam, vel qui illorum nomine jurisdictionem administrent in summis discriminibus. Gebrumbte Cammer / Hof und
18. jolnen / Mägte / Berg und Stewer Räthe &c. Item Consiliarii etiam vocantur illi, qui ordinarie ad Consilia non vocantur, quamvis ad illorum tractationes Consiliarii Adsessores sint possint, qui Consilia adhibentur ad aliquid deliberandum, jubentur, quid in specie de aliqua Consiliorum pars sit. Præter hos vero Consiliarios & ad alia negotia Principum adhibe-
19. ntur, qui Adsessores dici non possunt. Moribus Germaniæ præsentibus, ut in regulis modestiæ observare quisq; consuevit, etiam in quibus non præsumitur nomine quidem Principis Duces Adsessores, Curiarum Provinciarum & Electorum nobiles consiliarios proprie sic dictos omnes Consiliarios nominant, vel Hofmeister und Cammer.

Quamvis dignitas hæc à Consiliariis Ecclesiasticis dignitate haud multum recedat. Cæterum cum ejus officii exercitium summum sit, & periculosum sit, nisi ea singulari & gravi & eximia

Principis, ac per eos etiam bene meretis quoq; gratia hunc honorem
Imperator tribuere solet, tribus illis qui in nullo Collegio lo-
cum habent. Die nicht ordentliche Bücher seyn / sondern nur vom
Kayserlichen Hof den Chren-Titul eines Raths führen. Cum tamen ti-
tulum usurpare videantur. Videatur praeterea receptum, ut in
Comitiis & Consiliis Comitum tribus Federatis, quæ à Consi-
liariis Cæsareis Imperatoribus & Imperatoribus, qualis sunt, Reipubl.
Argentinensis, Ratisbonensis, Lubecensis, Augustana & alia ob
dignitatem quam hæ civitates in Imperio & superioritatem quæ aliis
locum, non parvum & Consiliariis præmittunt, non solum in cau-
sis publicis & Comitiis quibus Imperii interesse sed & in causis pri-
vatorum Principum. Quamvis & nonnulli ex his Advocati civi- 21.
tatum quæ plerique civitatibus Imperialibus, qui (Cæsareis
Reipubl. Imperialis. Argentinensis a Consiliis propria
quasi ratione ordinis dedit hoc Inscriptione N. Reip. Argentinensis
Cæsareus Consiliarius & Advocatus. Frequens insuper in Civitatibus li-
berarum & aliis nobilitatibus Germaniæ imperii est ritus Syndicos
quoque Civitatis Advocatos nominat. Quod non puto impropriè cum
[illegible] fieri. Quamvis enim Nomine Syndici, 22.
quod datis Consiliariis denegatur proprie in eo consistat, quod ille
Syndicus est causas civitatis vel consilium defendat & serpone & hic
Consiliarius [illegible] die sie, qui Procuratores est universitatis vel
Collegii [illegible] Syndicus. Advocatos autem
& Consiliarios non ob Magistratus addunt, qui suggerendo in ordi-
nem vel in judicio, nihilominus tamen ipse faciunt, quod ille
Consiliarius & Consulibus nomine Civitatis loquitur, vel ti-
mentes defendat, & ita non congrue Advocatos quoq; & Syn-
dicos [illegible] quos per Civile Advocatos, quod
Consiliarius & Advocatorum nomen singulatur. Sed
Syndicus defenditur a jure Civili Romano. Animadvertimus quod ill.
Advocatus ex nostris Consiliariis, præter hoc tamen nomen & ca-
racter [illegible] Senior l. 1. ff. de Advoc. diver. hic ff. de officio Præsidis, l. 23.
1. ff. de [illegible] recognovit & l. 1. ff. eod. ubi Comites judicum, & alii Ad-
vocati & Consiliarii dicuntur lege Julia repetundarum teneri.
Comites Juris Advocatos, quia olim Romanum fuerat
[illegible] officia in provincias Præsidum, Magistratuum, quos
consilios

consiliis suis comitantur. *Cujac. ad tit. n. d. assess. qui & l. 10. ff. de tutel. tutor. Collega* vocantur vel Græcis συγκάθεδροι. Dicuntur etiam esse ex cohorte Prælidum l. 1. ff. ad l. Jul. repetund. quibus annumerabantur etiam *Cohors prætoria, Abdici, accensi, stratores, Præcones, Denunc. Gothofred. ad l. 1. 4. ff. d. off. Assess. lit. O.* quos & illi in comitatu erant. Qui tamen comitum titulus hodie ob frequentiorem abusum hoc sensu penitus inverso, quia videtur solum familiarius fuisse illis Adsessoribus & Consiliariis, qui adsessuerunt à Magistratibus Romanorum provincialibus, quales erant Prælides provinciæ, in quorum comitatu fuerunt, vel Legati Cæsaris, uti innuunt verba *l. 4. ff. d. off. Assess. Dicam familia Legati* Cæsaris salarium Comitibus relictis temporis, quod à Legatis præstitorum est, deberur, modò si non Comites cum aliis postmodum fo-
30. rum. In Germania postmodum Romanorum Regibus devicta, post tempora Caroli Magni Comitum cœpit alia esse condition & Comites post Regem & Duces in Saxonia superni fuerunt Judices. Germanice enim Graue idem est quod Latinus Judex, qui vel provinciæ præfuerunt & dicti Landgravii Landtrichter, vel Civitatibus seu diœcesi Burggravii ab antiquo Burg, quod oppidum est, marte vocati. Qui verò pagis præfuerunt Gaugravii dicti, quamvis & postea alia Comitum nomina introducta Pfaltzgraven, Marggraven &c. Quibus & annumerandi sunt Prægraven vel Comites simpliciter sic dicti, qui secundum locum obtinent rationem dignitatis a Ducibus & Principibus, de quibus nostrum non est dicere hoc loco.
20. Vide *Geyphiander. d. Wichbil. Sax. C. 62.* Ceterum ut ratione harmonyarum vocum faciamus finem Adsessores jure quoque civili vocantur *Participes Consilii rerum l. 1. C. d. Assess. item Juris Studiosi l. 1. ff. d. Off. Assess.* in verbis *Omnes officium quæ juris Studiosi partibus fulti fungantur*; quos tamen alter Interpretes juris vel Jurisperitos explicant. *Dion. Gothofr. ad d. l. 1. tit. h. ten. Cujac. ad Nov. 49. Nov. 82. cap. 11. §. 1.* Vel quod ut Juris Studiosi Adsessoris & munere suo fungi debeant, id est, secundum jura quæ dedicerunt. Aut ita Quod Studiosi Juris ad hoc munus provocandi sint ob præstantiorum atq; honorificentia *l. 1. C. d. Assess. just. Menoch. Cohær. de præsumt. ad ff. lib. 1. n. 3.* Et hinnuli sunt qui jure Civili Romano assessoribus dari solent, quod vocentur *Consiliarii, Comites, συγκάθεδροι*

Ejus Collega Assessorum, & particulari Consistorium, Juris Studiosi, quibus & duo adsunt Adsessores vel Adjunctores Dion. Gothofr. ad tit. C. de officio.

CAPUT SECUNDUM
DE
SCABINIS ET SCABINATIBUS GERMANORUM imprimis SAXONIÆ.

SUMMARIA.

1. In Pago Saxonico Adsessores judicum propriorum ab Omnibus Judicii vocantur Scabini & Scapini.
2. Adsessores, qui Scabini vocantur, ex Salicæ legis suffragandi usu a Judice adhiberi & assideri; ab Italis vocantur Ufficiales — Confessarium Carolus Loccenius.
3. Certa Scabinorum à scriptoribus jure Germanico petenda ejus.
4. Scabinus in vetustissimo latino glossario vel a Longobardis vel Gallis vel ipsis Germanis veterum suum habet.
5. Adsessorum & Scabinorum Vocabulum ex Legibus & Longobardorum, Capitularibus Francorum & veris Saxonicis auctoribus Lambecio & Melchiorio Goldasto.
6. Locales veterum judicia Scabinorum apud Germanos veteres, & quod in Tribunali illud Munus vix Nobilis.
7. Veræ Vocis Scabini Etymologia reconditur ex Martini Philologico Thesauro, aliorumque veterum scriptorum documentis.
8. Ex historia veterum patrum eorundem Galli, Longobardi & Saxonibus fuisse Scabini, qui Romanis Adsessores.
9. Scabinorum munera & officium ex monumentis veterum Longobardorum & Germanorum deducitur.
10. Romanorum Imperio ad Germanos translato modus regiminis manet quidem, sed mutatis nominibus, & in locum Præfecturum Comitis successis.
11. Comites sibi Adjunctos habuerunt in regimine Vicarios & Scultetos.
12. Vicarios Comitis Adjunctos fuisse Scabinis & Adsessores, aliosque Rathsherrn Rathmänner dictos.
13. Quod moribus antiquis Scabinatus

tus Iudex, Assistit vti Consul. & qui Scabini hodie dicuntur.

24. Quando iudicii Westphalici Scabini Freno-Schöffen.

25. Imperium Scabinorum nomen & primus Saxonum regulorum fuit.

26. Comites Saxonum Iudices fuerunt merum imperium habuerunt, Grave omne Iudex est.

27. Scabini & Piscari in causis civilibus cuberunt cognoscendi.

28. 29. Scabinorum Assessores Scabini Saxonici dicti; quorum numerus restringitur.

29. In Saxonia nemen Scabinorum constituendorum est alterius Consulum & Senatorum.

31. Notarius est socius Scabinorum.

32. Quinam Scabini Provinciales.

33. Quinam Scabini in pagis.

34. Quinam in Confutatione.

35. Scabini Saxonum alii Judicem sunt, alii Assessores, & eidem pro suggestu, ipsis vocatis interesse Judicem.

36. Alii pro partium varietate debent de jure respondere.

37. Alii videndi & dijudicandi, sententiam ferendi, finalem deponunt.

38. Qui constitutione Caroli quinti solum presentes Comites & Assessores judicii criminalis.

39. Qui potestatem fecerunt de jure respondendi Ius Romanorum acquirarunt. Germanorum tamen Scabinatus origo ex historia Germanica petenda.

40. Anno Christi 1532. Iure Codicis Justinianei in Germania translato.

41. Jus Canonicum ab 1118. pulsatum.

42. Germania primitus jure non scripto usa, postmodum jure scripto interspto.

43. Constitutiones variae Imperatorum Germaniae.

44. Jus Saxonicum mordum imperant, verborum verborum agitur varie interpretatio & mutatio laudatur.

45. Jus Provinciale Scabinorum laudatur à Reyscio compilatum ex speculo Saxonico lib. Ostone IV. capitum & Feudorum II. ad forte Feudalium aucto, confirmatum.

46. Jus Feudale eodem fere tempore in Germania translatum.

47. 48. Jus Magdeburgense Scabinarium vel Echevinale dictum ex jure Provinciali collectum, multis recentius.

49. Res Scabinales jus statuit habet à Scabini Imperatoris vel Reginali jussu ejusque pro tribunalibus.

Digitized by Google

dendi & jure præditum fuit.

30. Scabinatus Magdeburgensis sic ejus temporis ad illum merito referendus, ut ab illo omnes reliqui tanquam Circulus confluerint.

31. Scabinatus Magdeburgensis pro rerum usu & temporum Germaniæ & Saxoniæ quoad merita habeatur.

32. Principes & status Imperii jure territoriali ubi judicia & Scabinatus constituere possint.

33. In Electoratu Saxoniæ hodie celebres sunt Scabinatus Lipsiensis & Wittebergensis, in reliquis Ducatibus Hallensis, Jenensis & Coburgensis.

34. Quæ sit futura Scabinatus Germanici.

35. Epilogus.

MEdia Germaniæ & Universalis recessum vi- & in me- dium Germaniæ pertinentium, quæ vi & jure Saxonico quo- ad ea [illegible] & ubique valent SCABINI Schöffen oder Urtheiler. Quorum munus tanquam illi in Consistoriis Consulentium, [illegible] Assessores judicis Criminalis, Schöppen jure Ci- vili & Magdeburgensi & additos judici in officio. Ad & ipsi judicem [illegible] & Senatus Forum & processum criminalem jure Ca- [illegible] ac publicationem demonstrandum, circa vitam & [illegible] Quod omnes ipsi qui quovis modo judicem juvant, prout [illegible] Urtheiler, Schöffen und Gerichts-Personen Vid. [illegible] Wie die Richter und Schöffen Amt oder Urtheiler [illegible] Recht und alles Verfahren, auch endlichen Beschluß der [illegible] & c. [illegible] Darauf sich Richter und Urtheiler [illegible] unterrichten und beschliessen was sie zu Recht sprechen wol-

1. wollen. *Et art. 18.* Sonderlich Richter und Urtheiler. Verum ex vocabulorum antiquitate penitiùs ignorantia, præsenti Capiti ea Scriptoribus rerum Germanicarum & Saxonum Jure de Scabinorum Origine variis
4. citisq; locis dicendum aliquid nobis est. Et quidem quod Latinos Autores hoc facile non intercipiam SCABINI deprehendere ne vel Longobardicum vel Gallicum vel Germanicum vidissem. Antiquissimum tamen esse apparet inde, quod ejus in *legibus Longobardicis tit. 10. §. 8. & 18.*, necnon Capitularibus Francicis *l. 3. §. 28. l. 4. §. 31. l. 5. c. 14.* sæpe fiat mentio; quam imprimis vero in fonte veterum Saxonum quod Landrecht appellamus vel Sächsisch Spiegel vel Weichbild. Ubi Germana vocem indigitamus Schöppen oder
6. Schöpffen & Collegia illorum vel Judicia, Schöffenstuhl / Dingstücke / Schöffenbencken / Dingstatte. Item qui Judicium Scabinorum colloquium agit Tribunal in loco editiore pro publico, certis quatuor scamnis sive bancis quadrato ordine circumsedebant Scabini vel Adsessores *art. 10. & 64* Weichbild. Undè phrasis orta est in
7. Gehegten Ding stunden vier Banken. Landrecht *lib. 1. c. 1.* Greyfenberg. de Weichbild *Saxonico §. 1. n. 3. & 4.* Circa Etymon verò vocis Scabini, quam Germanice Schöppen oder Schöffen nuncupandum solebant admodum sani Philologi, imprimis verò *Martinius Martinius in Lexico Philologico ad Vocab. Scabinus, Scabinus.* Ego de illorum sectari nonnulla apponemus: hæc tamen conditione, ut illas nec nostras facturus, nec pro veris eorum mentibus habiturus sed potius dilucidationibus habeamus, sine cujusq; alterius vel veri vel sententiæ præjudicio. Et Latinum quidem Scabinorum vocabulum derivare posse existimant (1.) a Scamnis quibus Judici adhibent quasi Scambini; quod Scamnis judicii insidentes audiant quotiam judicatores Actorem & Reum agat sive interroget. (2.) Aut dictum Scabinum volunt a Scavendo, Ich wolle heraus oder dieser heraus) ac idem Et Scabinus Adsessor, ex quo locutionis jus vel sententia juris, quæ eodem inventa est jus ad factum applicando. (3.) Adriamus Turnebus Scabini vocabulum derivat a Germanico Schuffen / quod Scamna eadem fuerit a Carolo M. prædicta, interficiendi, aut e medio collocandi, quod DinSchaffen dicitur. *Cæsar. ad l. 1. de feud. §. 1.* Mantuilli ab Hebræis nomen deducunt. Sophtai judicatores enim & Arabes Schoffet vel nobilis desumunt, quod olim honestum hoc

[illegible] [y] A Gallis aliis vocant dictos Scabinos, [illegible] Comparentes eſt, vel echevins Consules, vel Consules de Echelle, [illegible] & sæpe pro Consul et Iuges Præsidem, quod a Curia illius vel Consuli et vicinioribus vocabula [illegible] [y] Deinde & ultimo loco, qui vocem Scabini a Scamnis, Tribunalibus subjectis, ducunt existimant, vel a vocula [illegible] [illegible] Scabinos ſit cum ceteris ipſis & aliis eiusdem [illegible] Vel a Germanico Schaffen formare, conducere, quod [illegible] [illegible] Ipſum vero Germanicum Schaffen vocabulum vel originem eiuſdem nonnulli [illegible] Schöppen invenire & mutuare ad Francicum [illegible] Schöffe Iudex, vel Officium Schöppen formare, [illegible] [illegible] Conventus de voce magis quam re ſollicitus [illegible] [illegible] Scabinatus, de diversis variisque eiusdem Scabini reloquiis [illegible] [illegible] [illegible]

Hl und eine Comitz mehr zu quaq exercendam Imperium, sed non nisi de causis civilibus cognoscebant, inde nomen illi evidenter & debite competendo. Scabini Adelsam Sassen. Extraordinarii. Praeses Vicarius vel erster Adelsfreyer schlecht in Comitia qui
12. dreyhundert suchen vel ersten Landsprung quasi Majestatem sibi Herren und Vermanden. Scabinorum erste schlecht vnd sie sie celebre, dasse in Civitatibus Consules & Senatores alle corperum
13. Quod itaque nostris maxime Consule idem antiqui Scabinorum qui pot dreyhundert Adhibita Comitis Adelsfreyen. König in gros Lex p. 1. Chron Beyffberg und Schöffen. Wetzbild. Lex. & Gl. Schwabenspiegel
14. divisus dreyhundert Scabinorum. Non dissimile illud hoc Scabinis Judicium Westphalorum vel ex eorum judicium das Veyngericht, equi Comitis Adelsfreyen Scabini Vehmici. Freydisches. De quorum consilio Gryphiander. & Wurmbrand. Lex. Westphal. de Feud. c. 6.
15. 17. Imperatorum in Saxonia Scabinorum nomen & nomina cognitum, ut eruditi demonstrat Gryphiand. & Wurmbrand. Comm. c. 6. quod in Saxonia decreti à Carolo Magno edicti seu Comitis qui civilibus praeterunt. Darum Wurmbrand & postea comes-
16. sos in Saxonia Graff ist nach alten Sächsischen Teutschen so viel als ein Richter, & juri dicendorum gladii, vel Rommandirung zum Richten Imperium & Criminalem Jurisdictionem. Bey Königl. Dennemarck wird es heissen recte Imperium Bruch. in Lyser. Archiv Dennemarck
17. Hallgerichte. Inter eos Comitibus laicorum Teutonicorum Saxonico scabini appellantur & illi eum praeses Scabinis, quibus Judicium habere non potest & Landsassen zu Schwerin
18. Dicuntur de Scabinis, quos debuimus celebrare judicium Schwab. Speculum. Vicarius Comitis & Scultetus. Zehen und Cleine Comitis
19. Et in Comitia Vicarius vel Scabinorum habuerit in Adelsfreyen qui qui Scabini dicti. Quorum consentiam ubi adhibendi, ut
20. [illegible] Comitis & Scabinorum Regalium [illegible]

[illegible] Scabinatus [illegible] Scabinatus [illegible]

[illegible] Scabinatus [illegible] Scabinatus [illegible]

[illegible] Scabinatus [illegible] Scabinatus [illegible]

dum propanerentur, quod factum fuit *Ioannis sive Wienceslai Caroli* IV. qui ordinem ex Codice inferiorum dictum non ita recte ut putat Forsterus *in histor. juris civ. l. 3. c. 8.* sed ab ipso suo Spanheimio *in Chron. Sax. ad ann. 1219. Hebric in Chronol. Chron. pag. 87. Wilib. Gryphiander l. Wilib. Saxon. c. 85.* Et successu eodem tempore *Ius* 31 Canonicum à Monacho Gratiano compilatum emendatione duabus quod publicatum & absolutum anno 1151. Germania quo antiquis temporibus jure conservaverint & non scripto usa fuerint, & jure scripto uti. Imperatores enim jure Civili Romano ad dirimendas salubriores Constitutiones. Adhibebant etiam & Imperatores Romanorum Dies celeberrimos eosdemque quos eminent *Bulgarus*, 32 *Martinus, Jacobus & Hugolinus*, successores Bononiæ quia consiliis fuerunt Imp. Friderico Barbarossæ Cujac. ad *l. Fin.* quorum operæ & consilio multæ LL. quam optime redditæ sunt, quales sunt Constitutio *de pace tenenda c. Fin. de prohibita Feudi alienatione l. Fin.* Et quamplurimæ aliæ, ex quibus est etiam *Authent. C. Ne filius* 34 *pro patre. Hug. p. 1. q. 2. n. 2.* Inter hæc publica jura Saxonica quoque scripta originem suam his temporibus carpserunt. Monstrosa enim anarchia sine vinculum ita à tempore Caroli Magni ab successoribus ab sequentibus varie mutata & interpolata fuit. Docet eadem Autore Ripkovio & Iornatu Hojeri Comitis à Spanheim in 35 Specolo quodam Provinciali jura Landrecht collecta, & publicis civilibus facta sunt, quem laborem cœptum sub Ottone IV. sub Friderico II. ad finem perductum & ab eodem Anno 1235. in Comitiis Maydeburgensibus confirmatum, rerum Germanicarum scriptores eruditissimi. *Spangenberg. in Chron. Sax. c. 243. Wilibrandus Hist.* 36 *gen. l. 30 f.* A quo jure Provinciali non magnus inter alia exceptum potest in Germania jus Feudale, quod ut nemo sub Friderico II. collectum fuerunt consulto. *Gryphiand. l. Wilibald. Saxon. c. 11.* 37 *n. 3.* Et quo jus Saxonicum hoc Provinciale Saxonicum, quod amplius vocatur & continetur in Specolo Saxonico collectum vocatur jus Municipale Magdeburgense, cujus Autorem fecisse Otto cum 2 Margaretha Landavo quoque Specoli Saxonici Glossatorem, contro- 38 versia supersunt fere & incertum. Hoc jus Magdeburgense Stadtrecht. Wichbild. vocatur, & eponyme quasi ei Specoli Saxonici & omnium recentiorum illi Provinciali, ut, non

Digitized by Google

Jus Jurisdictionale. d. Weichbild. Saxon. cap. 51. per totum.

Cum jus Weichbildicum circa omnium Civium quos, vel servos collocatos decidendum erat. De Summo ergo hoc jus Weichbildicum 39.
jus est Scabinorum vel Municipale Civitatis Magdeburgensis, quæ
regio olim nunc erat Saxonum. Et antiquissimo vocabulo Weichbildyd est
Statua Regia erectum vel effigies Imperatoris, quam vulgò, sed male
Statuam Rolandi appellant. Gryphiander in Rerum etiam de Saxonia lib. 2. c. 8. Rolandum vocant, cum metonymice sumta & transmissa per deductionem, territorium municipale, cujus erat signum.
Dann es ist das Wort Rolandi vel Weichbild in der Sprach Regni, id
est, eines Regnes, daß am selben Orth ein Dingstuhl sey unter des Königs 40.
Bann. Gladius erat signum Imperii vel Jurisdictionis Criminalis, non Secularis civilis, quod approbat Nemesis Carol. art. 82.
Der Richter soll an der Gerichtstatt sitzen; sein Stab (si sit inferior)
vor sich Schwerdt (si sit superior) in Händen haben. (2.) Weichbild vel
Weichbildgiftig dicuntur jus Fori Wonck-Gerechtigkeit. (3.) Pacis est
publicæ Forum & judicium Weichfried. Recht. (4.) Et idioma juris
nostri, quod est inder, daß dasselbe Stadt/Marck oder Flecken Weich-
bildische habe. art. 5. Weichbild. Quæ pertinent sunt jura Weich-
bildici, scilicet alia ceremonia, quæ deesse non Historicus multo
minus Glossa negare queat. Et hæc pro posteriori capitum expo-
sitione per Vocabulum Weichbild. Vide de hoc jure Weichbildico plura 41.
apud Gryphiandr. d. Weichbild. Saxonic. cap. 51. & seqq. De ignor-
antia, cujus gratia hæc tam late deducta sunt, tandem perveniamus.
Fuit ergo olim, in Germania & Saxonia jus Triplex. Ordinarium
hoc. Quidammodo est, jus in Civitate esse, vel sine quo illud explicari
queat. Ordinarium hoc, a quibus etiam nunc habent jus Saxonico-
rum & Provinciale das Landrecht / sed & Weichbildicum seu Muni-42.
cipale Magdeburgensium Stadtrecht sequentibus seculis exortum
& excultum valde est. Et jura & judiciorum vigor apud Saxones
observantissimus, imprimis verò in Civitate Magdeburgensi, ut in illa
jura dicta Weichbildica imprimis conservata fuerit Diligentia. Das höchste Dingstuel Ober Hoff und Schöppen-Stuel. Ha-
bent enim hoc Judicium Præsidem & certos Adsessores, qui Scabini
dicti. & constituunt forensium suos juris Weichbildici interpretes ir-
remotos. Qui non propere motu conveniunt, sed autorem habentur. 43.

Ottonem II. Imperatorem Weichbild *art. 10. ubi glossa n. 1. anno Chr.* 46 *privilegium illius de anno Christi 978.* Ac praeditum hoc Judicium & Scabinatus Magdeburgensis non solùm potestatem judicandi inter cives & illos, qui civitatis jurisdictioni subsunt, tanquam ordinarium judicium; Sed & annexam habuit potestatem respondendi de jure quod innuunt verba privilegii, Daß Sie auch allein macht der Stadt und deren Magdeburg / so rechte von ihnen begehren / Entscheidung thun mögen. Quo res & Fundatio Scabinatus Magdeburgensis adeò feliciter cessit, ut vicinæ gentes quam plurimæ, quæ ad Oraculum ad hujus judicii & Scabinatus autoritatem confugerint. & Poloni, Bohemi, Silesii, Lusatii, non aspernati fuerint, hoc jure in terris suis uti, & præterea illorum responsis, quæ 47 passim collecta, memoriam hujus judicii post deplorandam direptionem conservarunt. Atq; ita Scabinatus Magdeburgensis merito pro vere sublimi & celeberrimo judicio & Collegio Scabinorum haberi debet. *Alexander in tract. pro tempore impress. in praef. ad consolation.* Vide de hoc Scabinatu *Chil. Königium Descr. Saxon.* Den Sachsen- und Schlesyen. *Alexand. Scabin. Steph. de Jure Lib. 1. q. 2. n. 4. Petrum Gregor. Syntagm. Jur. Univ. lib. 38. c. 1. n. 1.* Hic modus, quo illi inferiorum judicium pulsuum relevium fieri solitum habuit in Saxonia Ducatibus & Electoratu, & alii plures constituti sunt illustrissimorum Principum & Electorum autoritate, qui jure territorii sibi legem condere, Magistratum constituere, & circa administrationem justitiæ facultatem, officium & ordinem vel tollere, *Knichen de jur. territor. c. 3. n. 134. Limnæum de jur. Publ. lib. 6. c. 1. n. 1.* Scabinatum & judicium constitutorum per omnia servare modi 49 alia tantum vice, ut omnibus libere, Reburg. & Statibus Imperii. *Reichstag de 1654. §. 174. n. 104.* In Episcopatu itaq; Magdeburgensi Hallensis Scabinatus tanquam filia ex Magdeburgensi progenita cibè pari jure ac potestate judicandi pro tempore Magdeburgensi gaudebat. *Art. 7. 18. de Gloss. Weichbild.* In Electoratu quoq; Saxonico Scabinatus Lipsiensis & Wittebergensis, in reliquis verò Ducatibus Saxoniæ Jenensis & Coburgensis, successu temporis celebratissimi facti, & summum ibidem habent inter Collegia Judicia Germaniæ, quemadmodum de jure supponitur. De quorum fundationibus, privilegiis, Scabinorum numero, forma & autoritate pronunciandi eorum sententias quæ hic plura dicenda essent. Formalia de illis peculiariter agendo, ubi de quando etc. Extra verò Saxoniam quoq; Scabinatus

Digitized by Google

fuisse in Germania celebratum Scabinatus Stollbergensis, cujus meminit *Reichardus in Disputat. de Jur. Germanic.* I. Patronus a Duce institutus & Praepositus, annuo quoq; recreatur, in quo sacrum XI. Scabini & duodecim populi electi qui successu temporis certum formulam pro ejus electione Reipublicæ gubernandæ perierunt adhibent. Et ſ. 2. haec sunt illa vocabula Scabinorum & Scabinatuum in Germania. Videantur porrò in Saxonia, ex quibus omnibus patet, quales illi, qui Germanis Scabini dicti, & qua ratione conveniant cum illis, qui Romani Judices & Adsessores nominantur vel Consiliarios.

CAPUT TERTIUM
DE CONSTITUTIONE, ELECTIONE ET VOCATIONE, ADSESSORUM ET SCABINORUM.

SUMMARIA.

1. *De hujus Capitis.*
2. *Cur in Electionem Adsessorum Judicum Romanorum multa apparuerint difficultates: alicubi a Rege, alibi a Principibus, alibi ab ipsis Magistratibus & Praesidibus Provinciarum, alicubi a Decurionibus Principum electi fuerunt.*
3. *Judices a Magistratibus dati Adsessores non habuerunt, quorum indoctos videtur esse ratio.*
4. *Jam diu Antiquum jure Civili, Judices Magistratuum vel Principum fuerint.*
5. *Judices a Principibus dati quidem Adsessores habuerunt, sed ut Consiliarios.*
6. *Vel ipsi Magistratus Romani sibi eligebant Adsessores, vel opera parationum.*
7. *De jure Decurionis Delegatum quoque Adsessorem habere posse, nisi certa causa excipiat.*
8. *Ordinario Judici omnino licebat sibi Adsessores adsciscere quos & quot vellet, cum Adsessorum datio conducat ad jurisdictionis felicioram expeditionem.*
9. *Tum Litigantibus quorum Judex putaret esse multitudini & difficultati litium consulere & legalitate Consiliariorum subvenire.*
10. *Cui electum est jus Adsessores sibi eligere (quod*

ordinario licet) eidem non posse esse denegatum, Adsessores sibi in partem laborum & consilii vocare.

11. Magistratus Civicarum sibi eligunt Adsessores prudentes, & varia rerum usu exercitatos.

12. Non distinguitur hic in partes inter judicium Civile & Criminale, nec obstat, quod judicia Criminalia ipsi Judices interesse debeant.

13. Distinguitur inter Judices & Adsessores, qui ex personali obligatione ipsi judicio interesse cogantur, & qui alias dare possunt.

14. Judices ordinarii justo de causa impeditis per alios judicare possunt ex Constitutione Criminali.

15. Etiam judex, cum praesentia in judicio necessaria est, non prohibetur Adsessores admittere in Consilium.

16. Qui jurisdictionem criminalem habent, Status Imperii vel alii ex concessione superiorii, vel de ea investiti ex consuetudine eam ut plurimum exercent per alios.

17. Magistratus Unum vel plures sibi Adsessores eligere valent pro causarum Reip. & judicii qualitate, aliis circumstantiis tam & personarum.

18. Cum ejus ratio judicii & consuetudo & observantia vel civilis vel criminalis eiusdem fundatio imprimis ipsi scitandae.

19. Quibus modis constituantur Adsessores in Camera Imperiali suprema Germaniae Criminali.

20. Adsessorum Camerae praesentia & denominatio.

21. Eorundem examen.

22. 23. Electio & Juramentum.

24. Recensentur modi constituendorum Adsessorum Electoratus Saxoniae, in judiciis supremis Aulicis, Appellationum, Curiis Provincialibus &c.

25. In nonnullis Judiciis Saxonicis Adsessores nulla facta denominatione à Serenissimo Electore immediate constituuntur. Ita in Consistorio Ecclesiastico, quod Wittebergae est.

26. Professores in Academia praevia denominatione Senatus Academici, à Serenissimo Electore Saxoniae constituuntur.

27. Similis fere est constitutio Scabinorum, qui de jure respondent.

28 Olim Jure Saxonico Scabini de facto Scabinali vocabiri fuerunt, & officium translatum fuit ad legitimos haeredes Feudales.

29. Sublato hic jure provisionis

plures

prout Principi placuerit, quique Scabini & Assessores vel Principis Advocati & Consiliarii.

30. *Statuit Ordinatio ipsos eo ipso Scabinorum, qui eorum Praefecti fuerint, Adsessores esse Curiae Ducis, sub adsessoratus exercitio.*

31. *Iuramentum Iudicis Saxonici Nobilis & Magistratus cuiusdam sibi ipsi eligunt Adsessores.*

32. *Scabinorum vel Adsessorum Iudicii Criminalis iuramentum.*

33. *Formula Iuramenti Scabinorum, qui de iure respondent.*

POst quam hactenus de variis Adsessorum appellationibus, in specie eorum de Scabinis egimus: Pergit ordo ut nunc (3.) dicamus de *Assessorum Constitutione*, electione & vocatione. Et quidem primo loco de jure universitatis vel communitatis, quod est jus Civile Reipublicae, quatenus de communi Imperii & denique specialiorum Germaniae Imperialis & fori Saxonici juribus. De jure Civitatis autem quomodocunque circa praestitum judicem dandi multae occurrunt quaestiones, ut videmus in differentia praecedente, octavâ, tot nempe, quot sunt Civitates, quarum proprie eligere vel habere sibi permissum adsessores. Legimus enim nonnullos datos à Rep. & Principibus suis suum Magistratibus & Praesidibus Provinciae, ut Comites Harenae *ad judicandum l. 9. ff. de off. Adsiff.* nonnullos vero electos & constitutos ab ipsis Magistratibus vel Delegatis Principis, qui tamen tantum Principis locum Magistratus habebant. Extabat nos ex antiquitate Ecclesiae adsecendum, quod Adsessores habere vel eligere possent Rei, id est judices à Magistratibus datos, quorum tota diu vita celebrabatur, per quos judicia ut Magistratus, vel etiam Delegatos ab illis quam Principibus ut fere concludendum videretur, quae Civitati non convenisse sibi Adsessores eligere eligentes ipsi Magistratum gerentes, qui & judicare pedaneum debuit, vel Principis esset *delegatus. Peregrinus de Jud. lib. 1. Cap. 5. n. 14.* Neq; tamen hic diffiteor, plures inter Magistratus Majores & Minores, cum & decuriones Municipales Magistratus sibi ipsis Adsessores elegisse aperte. Quod vero dicitur Principes in Provincias misisse Adsessores *l. 5. ff. quibus ex caus. maj.* sic intelligendum est, quod hoc fecerint

5 interdum una cum Provincialibus Magistratibus ut Comites & Consiliarii esse. l. 4. ff. d. Offic. Assessor. Alias enim & qui Iudicem ipse relaturus sibi eligendi Adsessores Hom. ad Treb. Instit. d. tit. 2. n. 3.

6. Solebant autem Magistratus Romani sibi eligere ex Adsessoribus vel

7. aliis patronum Cuiac. ff. d. Postulat. De jure Canonico periodi in Civili autem Delegatus quidem judex prohiberur Adsessorem sumere & suis adjungere limitato tamen modo, ut non possit nec (1.) Si coindicat, quod ejus conclusioni acclamet. (2.) Si de proprio providere velit. (3.) Ut talem adsumat, qui eorum pars est suspecta. 14.) Ut partes et salarium detur Cap. XI. de rescriptis l. ord. Sexto in fine. de rescriptis in sexto. Verba nempe ita habent: Adsessorem autem quando, & quem aliquis Iudicum (nisi ex indigere quod conscientia relinquatur) tunc sibi eligendi adjungat, aliquin ex suo proprio providere teneatur eidem. Si autem indigeat ipsum etiam partes ei stipendium adsumere, vel de competenti salario provideri mandet eo facto a partibus communiter providendo. Ex quo loco infert Hommel ad Treb. Judex, diff. 2. th. 2. n. 8. quod multo magis valeat judex ordinarius, quando sic permittendo sibi Magistratui Civili mediante vel invocando ab imperio subito Assessor, quod illa Assessoris petitio vel sequae jurisdictioni. Ex ipsa enim vi ejus ordinarium universaliter dictionem, ad est, judicandi & cognoscendi facultatem, videtur, ut talem adsumat, dein, quo non bene & conformiter jure judicaverit. Verba sunt Ulpiani quae probat argum. l. 2. ff. d.

9. Jurisd. quod consilii mandatione, vel quivis consilii rectitudinem, sine quibus partes non bene explicari non possit. Et quoad eas tres diversas quibus judex adsessorem utitur, quam ipse Judex, primo ad difficultatem causarum & negotiorum, tum non simplicium & imperitiae judicum. Adsessorum, consilio & legis ignorantiae occurrunt

10. Angel. Cumi. cit. Kirchab. proc. jur. Quelib. 7. n. 4. Accedit ergo necessitas a negotii ad munus, quod exercet Magistratus & ordinarius judex a subito enim ab hodie differentia rationum partium controversiarum & judicem delegatum, vel per delegationem & per speciem jurisdictionem judicem civile cognitionem suscipere, hoc est, controversiam inter partes pro modo suae jurisdictionis. l. 1. ff. d. off. del. l. ult. ff. d. ex trib. mand. vel jurisd. l. fin. ff. d. jurisd. qui delegatus vices delegantis subiret & extraordinarium munus Adsessoris

Adl. 1. n. 33. Vall. 1. 1 observ. 97. Si magis totum quasi actum judicandi judex alteri committere per delegationem potest vel Commissionem (Commissum inde enim quoq; dicit) quando magis potest, quatenus totum judicium vel singulos vel criminalis expeditionem in partem vocandi laboris adoptare & vocare possit Adiunctos, Consiliarios, Consortes, Consultores. Et videremus illud in hanc constitutis
n. 11 [illegible] Herr, unsern Churfürst Herren, seiner Mandat-
[illegible] quam habent, hier in in judicio sua
[illegible] & rationare. Veros ei gane prudentes & rerum usu exer-
[illegible] consilium in administrandis justitia & judiciorum for-
[illegible] Secundo hoc aliqua est facienda inter judicium Castrense
12 & Consulare. Nec enim obstat quod in Constitutione Carolina ar-
[illegible] videatur, ut cum Nobilis quam alio ipso in-
[illegible] Consulari intervenire debeant in verbis: Und damit sich eine
jede Peinliche Obrigkeit vor Ubell und andere desto gefreyter
Gerichte rechter Personen Anzeig halber und sonst gebührn gebüret /
solches desto gewissers zu thun gewisget / und ihres Standes halber
gebührn / so kund dan das Ubell mehrmahl ist ungestraft bleiben.
Ex quibus videtur etiam ipsis Subditis Gericht bestimmen an jener Ubel-
thäter / welcher ganz kein Recht soll gebohren soll noch kan sie peinli-
chen zu Leib und Gericht / zu Straff der Verbrechen und
Abstellung der Ubelthäter zum Ehren reichen und bleiben / solch
peinlich Recht / als Richter und Urtheiler bedienen. &c. Ad hanc
13 [illegible] quando requiratur de iis Judicibus & Ad-
[illegible] politis criminalibus, quibus illud ex personali obligatione
[illegible] & qui vel Nobilis vel alias ad id constituti & aliqua-
[illegible] Dig. dicam vocati dicuntur, qui per alios hoc munus fungi
[illegible] nomine, ut alias ex jure Civili ind. est dari, vel etiam ab ordi-
[illegible] quorum institutio est electa. Alias verò dicendum
14 [illegible] vel jure superioritatis vel per investituram & superioris con-
[illegible] jurisdictionem habent & Magistratum gerunt, hi enim
[illegible] in judicio interesse, praesertim in criminalibus
[illegible] sequantur, vel acere vel imperia impedire per
[illegible] dicere & administrare possint. Quod evincunt verba anti-
[illegible] Weiter Personen von ihren Gütern wegen
bey peinlichen Gerichten besitzen / peinlich sein und recht aus Schwach-

heit

here oder Gebrechtigkeit ihres Leibes/Vermunfft/ Jugend/ oder Ungeschicklichkeit halber nicht besitzen oder verwesen mögen / so offt das am Ort geschicht/ sol der oder dieselbigen andere Tügliche Personen zur Besitzung des Peinlichen Gerichts an ihrer statt ordnen und bestellen. Volumus etiam, quod testor ordin. Criminalis praesentium ipsius requirat, qui Jurisdictionē habet criminalem, praeterea in solemni illo, quod vocant das Notpeinliche Halsgericht: inde tamen non sequitur, quod non sibi Assessores vel Scabinos quos plures eligere possit, qui ipsi jubanimitatem pro parte judicent, cum hoc potius praecipue ad judicibus quam interdicatur. Et cum obiecta ratio fori optimatis LL. receptus, videmus in Germania omnes illos, qui Jurisdictionem habent vel civilem vel criminalem, his potestate esse praditos, ut nunc

16. vel per se ipsos, vel per alios judices aut Adiectores administrent. Sic Principes, Duces, Comites, Barones per suos Consiliarios & Praefectos, Nobiles itidem per Praefectos und ihre Ambts Leute und Gerichts Verwalter / Civitates liberae verò & Magistratus Civitatum per suos Praetores judices & Scabinos tam civilem quam criminalem exercent jurisdictionem. & dubium nullum est, quin unum vel plures sibi eligere possint vel Judices vel Adiectores, pro ratione Reip. status: vel ejus qui Jurisdictionem habet, vel proprio motu, vel ex alterius concessione, conditione, & civium quas reperit qualitate.

17. Quamvis hae inter cujusq; Judicis vel civilis vel criminalis competentia sedo & fundamento sit extendenda. Cum autem se habeat electa difficultas forum in inferiorius judicia valles in superiora, hoc videndum erit, quomodo Adiectores allegentur in Camera Imperiali & a quibus, antequam descendamus ad Adiectores nostrorum judiciorum in Electorata Saxonia. Quod primum Adiectorem Camerae Imperialis Adiectorum Camerae nostrae sequentia ratio docet. Primo enim considerandum est Praesectum (1.) Examinatorem (2.) Commissarios

19. Electos (3.) Juramento praestito. Quorum primum Adiectores quodammodo vel descendere duo monere Judices illi qui praecedendi jus habet, denuntiare requirendo ut intra sex hebdomadas suos duos vel tres praedictos, adjecta commonitione, ut nisi id fiat, quod judex & Adiectores aliam idoneam sibi recepturi. Qui satis exquisitione, quoniam nomina sibi duo vel tres ab illis praenominatos, quos praefatum habent, quales sunt, hoc de nomen, quod (4.) Adie-

Digitized by Google

Spirensis (3.) Imperialium. (4.) Francicus. (5.) Swevicus (6.) Rheno-Palatinus. (7.) Westphalicus. (8.) Saxonicus Superior (9.) Saxo-Lusatus inferior, & præter hos præfatos jure imprimis gaudent Superiorum Austriacorum, Morganticus, Trevirensis, Colonicus, Bavaricus, Franconicus, Brandenburgicus, Palatinus. Et præsentium Assessorum vel Nostrorum Consiliariorum Doctorum vel Licentiatorum Ordinis generalissimi & præsertim ex iisdem qui illius circuli, à quo præsentatus fuerit, quod in eo viget jus pertit. Factum præterea 11. mentionem (1.) Examen, in quo illud notatu dignum, quod præsentatus ad Assessoratum regalis per relationem causæ jam conclusæ referendam, & votandam ne alteritus operis pedis in relatione, vel votis Assessoribus capitalibus, qui habent relationem instrumenti, se ingerere, aut opponendi. Et hoc quoad peractio examine (2.) nar- 12. rationis exigitur locum vacuum, quamvis illustrissimo loco & dignitatis, quod secus eli, si duo vel tres aque idonei deprehendantur. Electus autem (3.) fide juramenti obstringitur: cujus formam habemus in der Cammergerichts Ordnung part. 1. tit. 37. 13. Von den Kayserlichen Cammer Richtern und der Beysitzer Eid. In Electione postea Senatus Assessores & Consiliarii paulo aliter in ordine, quo illos eligunter. Mortuo enim vel decedente vel re- 14. signante Assessore in Senatu Aulico, vel Supremo Appellationum Judice, veluti Comite Provincialibus, Præsides judiciorum, aut eorum vice Assessorius Judex Ordo denominatus Principi & Electori, cujus ille est ratione idoneum eligere, & qui præsto manet, & renuntiatione Serenissimi Electoris in numerum Collegiatum & Adsessorum quamvis non sit jurantur recipitur. Ita tamen ut semper ex præsentatum religionis rationi adsingeratur. In nonnullis 15. quod judices, alias provisi denominatione Adsessores à Serenissimo Electore simpliciter eligantur, ut in Consiliariis Ecclesiasticis. Quos Senatus vero Collegus & hoc facultas data, ut ibi ipsis Adsessores ex forensium plurimis eligerent, qua ratione Adsessores nostræ Facultatis in ipso Collegio eligunter. Quod tamen de Professoribus 16. Juris vel reliquarum Facultatum non liceat assumere, qui à Serenissimo Electore vel Senatu Ecclesiastico primis Academiæ denominationi eligunter & recipiantur. Similes fere continuus & Electionis 17. Ordinationes sunt reliquorum sic dictorum, vel Adsessorum Senatus

28. tium. Quamvis enim olim ab sede Scabinali investiti fuerunt jurisdictionis feudalis sive Primogenitore ad Filium vel proximum agnatum transmittere, adeò ut existente legitimo Successore, alius à Scabinis nec nominari, nec Fundatore substitui posset. Landrecht art. 26. 29 lib. 3. Weichbild. art. 18 n. 6. Col. d. P. E. p. 2. c. 1. Hodie tamen illud jus Successionis penitus sublatum, & præsentatione Electoris Supremo vel Principe eligendum & confirmandum, & ad singulas vacantes Professionum Scabinas jus denominandi salvum est, quibus pervigilium, quem hâc sparsâ dignum censeant, & collegio suo adoptandum, quod jus nominandi Magdeburgenses habuisse testatur Krantz in Vandal. de von Berlichem idem testantur alii de Scabinatu Lipsiensi.

30. In Scabinatu nostro illud peculiare est; quod dependeat à Curia Provinciali, unde Adsessores dicuntur Beysitzer des Ober-Hochgerichts und Schöppenstuels; qui ex ipso quo Adsessores sunt Curiæ Provinciali efficiuntur & hujus mediante Professione jura & Scabinatus

31. sui adsident. In reliquis Judiciis Saxoniæ, quæ vel Nobilium sunt vel Civitatum, Adsessores, Scabini vel Judices dicuntur & eligentur ab illis, qui Magistratum gerunt & jurisdictionem. Nobilium judicium præsertim Consulem exercent: Durch ihrer Gerichts Diener Richter und Schöppen. Sicuti etiam in Civitatibus sunt habent judices & Scabinos Stadtrichter und Beysitzer. Richter und Schöppen. Christian König. to prot. 24. Anneb. Stepb. Hoff. ord. lib. 1. tit. 3. n. 6.

32. Scabinorum autem & Adsessorum Criminalium juramentum in Constitut. Carolinâ tale est. Ihr soll nun Jeder Schöff oder Urtheilsprecher des Peinlichen Gerichts dem Richter helffen gericht zu und schweren / wie hernach folget / welches Pflicht ihme ein Schöffer vorgelesen und er also nachsprechen soll. Ich schwere / Daß ich soll und will in peinlichen Sachen rechte Urtheil geben und rechtern / den Armen also den Reichen / und nit lassen / weder durch Gab / Lieb / Leid / Gunst / Freundschaft / Feindschaft / noch keiner andern Sachen willen / und sonderlich will ich Keiser Carls des Fünfften und des H. Reichs peinliche Gerichts Ordnung / wie sie in solchem / und in allen andern / so vor mir gerichtet / verstandnüss haben / und handhaben / alles getreulich und unverdrossen / Als mir helffe mein Gott und alle Heiligen. Ita eos gerunt. In eodem Statutum. Adsessores & Judices ad pronunciandum secundum quod prædictum est & ter cujusq; observantiam adstringuntur, ut quibus Scabinorum juramentorum formulis confulo Appellat.

Digitized by Google

pitalis or Hofgerichts und Consistorial-Ordnung. Inferiora judicia quæ loco provinciarum habent, juramentorum formulis pro qualitate Personæ & causarum vel judicii ipsius etc. Scabini vel Adsessores qui se prius præmittendum in hunc fere modum jurant. Ich schwere das ich diesen meinen Stand / Ehrlich / redlich und aufrichtig führen / und in Sachen / in welchen mir / vermöge meines Amts / zu Urtheilen oder zu consuliren gebührt / ohne Scheue eines meistentheils meiner Collegen zur andern / meren derselbigen oder / und also auf gemeiner Rache nach meinem Verstehen vermögen / allein das Urtheilen und Consuliren wollen was ich in meinem Gewissen des Rechten und Actens gemäß zu sein erachten werde / gutmeinen weder Liebe / Neid / Gabe / Freundschafft oder anderer anlassen / sondern allein gänzlich urtheilen und consuliren zu Gottes Ehren / zur Beförderung der Justiz / Fortsetzung der Gemeinen wolfahrt / nutzen und aufnehmen will. &c. Et tantum de Adsessorum constitutione, Electione & juramento.

CAPUT QVARTUM.

DE ADSESSORUM ET SCABINORUM QVALITATIBUS VARIIS, NUMERO ET SALARIIS.

SUMMARIA

1. Quæ qualitates adsessorum requirantur variorum Tribunalium. Quæ Curiæ Imperiales privilegiare, quod vetat in Curiis Imperialibus nemini publice patrocinari.
2. Quæ prohibitiones Imperiales valeant, quæ non? Et quod Curia Cameralis privilegiare non possit, & quod Curia Aulica privilegiare possit, sed non effectum habeat.
3. Ratio primæ & elegantiæ est, quia prohibentur, quo expeditius à Judice Loci, ex adsessoribus unus vel plures vel alia hominum copia adsit.
4. Curiæ Regiæ adsessus quibus patere & quibus interdictus esse soleat. Caudex.
5. Ratio, quia tribuat Curiæ conservatoria nonnulla, nempe vel promissa, vel jura, vel quotidiana, vel extraordinaria.
6. Cessabat quæstio prohibendo & ea-

dem Provincia divisa, quam olim uno Præside gubernata, in altera enim urna, in altera adsidere poterat.

8. Adeo hic nostro contrarium fere olim jus, & originarii in nominibus publicis præferantur exteris, quod Provinciæ, in quo nati sunt, jura & facies magis nôsse credantur, & major ab iis erga Patriam amor præsumatur.

9. In Camera Imperiali non solum Germani exteris, sed & inter Germanos illi præferuntur Adsessores, qui ejus Circuli, à quo præsentantur, jura & consuetudines edocti esse præsumuntur.

10. Prol. ante Textum Ordination. Camer. p. 1. §. 3.

11. Idem jus Camera obtinet & de Judice & Præfectibus & Adsessoribus.

12. Num liceat extraneo Adsessori vel Judici munere fungi, de re inter Provincias & loci observantiæ compulsa &c.

13. In Electoratu Saxonico Judicia promotus & relegatus & extraneus Adsessor munere & ab eâ vocatione fungi permissum.

14. Regula Politicorum, qui Peregrini in exteris & Magistratuum variis prohibentur, nec omnino ex aperto major est, nec jus dejurare tam arcendum.

15. Magis cavendum est in Reip. administratione ut propinquis in exteriori vel Magistratuum committatur.

16. In Camera Imperiali non admittuntur ad munus Adsessorum, nisi vel Catholici vel Augustani vel Augustanæ Confessionis addicti.

17. In Electoratu Saxonico ad officium publicum nemo admittitur, nisi prævia jurament. religionis, cujus formula recitatur.

18. Quæ bona alicui Adsessorum sint, ut sint integra ejus & familiæ.

19. Exera matrimonium non repellunt.

20. Recusari debent.

21. Ac ex Ratione decidendi.

22. Adsessura dignitas est non bonor solus.

23. Nec legitimati facile ad munus Adsessorum recipiuntur.

24. Ordinatio Camera non nisi legitimè natos agnoscit pro Adsessoribus.

25. Exemplum sunt condemnati qui Parentibus nati illegitimis.

26. Tamen hujus rei inspiciuntur judicia non nisi observantia.

27. Ex Constitutione Carolina Optimi quique, tam ratione famæ & vitæ, in judicio Criminali esse eligendi Adsessores & Scabini.

28. Legitimæ quoq; Exteri [illegible] Adsessores.

Adsessori, qui Iudicia regulariter exercent, ad Camerae Assessoratum admittendi sint.

5. Quando Assessores Camerae Iudicia exercere debeant.

6. Quaenam & quamdiu necessaria absentia Assessori Camerae permittenda.

7. Quae poenae & Iudicibus imponendae sint, si Legum peritiam non habeant.

8. Assessores comprehendere insufficientiam suam, & dolo proximum, si citra illam Iudicia exercuerint.

9. Quae Assessori cum Iudicum Camerae publico Romanorum, & Camerae Caesareae titulo.

10. Quando Assessori Iudicum permittendum, Camerae gremium relinquere.

11. Assessores Camerae Iudices Appellationum, non Grados Doctoratus esse, sed Legum peritiam requiri.

12. Assessores Camerae sine Iudicum, Actorum & Consortum Camerae Iudicialium qui sit Assessorum Camerae Germanicae Academiis extra Germaniam Graduum vel eruditionem sibi comparandi.

13. Spatium quinquennii in Academia absolvi in Camera non facile observatur; sed magis desiderium & cupidum dirimendarum controversiarum Assessoribus in Audientia.

14. In Electoralibus Saxonicis Iudiciis quinque, Consiliarii vel Assessores non facile eligendos, nisi virum doctum, gravem, fortis famae, famosa infamia, vel probitate & Legalitate vitae clarum, Virum, & Nobilis quidem Ordinis qualificatum esse deprehendant.

15. In inferioribus Iudicibus Electoralibus non ita Assessorum cura & Facilis habenda.

16-17. Quamvis eorum in Consistoriis maioribus, JCti & Doctores vel Legum periti, ad nutum Adsessorum sapius vocentur, non tamen ii penitus excludantur in Iudiciis & Consistoriis minoribus, qui vel aliquale Legum & practicae peritia polleant.

18-19. Cavetur Camerae Assessoribus, ut publicis remunerationibus abstineant, vitae probitatem & Integritatem.

20. Debite etiam fieri Iudicum praeferiam suam Criminali Iudicem habere.

21. Scabini & Adsessores, Colle-

gierum Iuridicarum, quorum est de jure respondere, imprimis ut exactâ juventutem scientiâ & rerum forensium praxi imbuti sint, necesse sit.

30. Sunt enim Germani iidem qui Romani Iuris, qui peculiariter Principum de jure responderunt.

31. Unum Deum esse Iuris, bonâ ratione aliam naturalem non habet, qualem habuit apud Romanos, sed varias arbitrati sacrum Principes, ut res dubia multorum judicia in Collegio prudentum examinanda remitterentur.

32. In Italiâ, Galliâ & Germaniâ publica Collegia sapientum ordinata, quibus consultationis de jure respondetur, quæ in Canonicâ Scripturâ observatur.

33. Non reprimitur alii in hac Collegia, vel Iuris studiosis & rerum peritissimi, qui veteres hos Senatores dicti Schöffen vocant Juvant.

34. Advocatorum qualitatibus Advocatorum qualitates in causa Civili, requiruntur.

35. Civilium Advocatorum officia.

36. Advocatus minus in Criminalibus quam juris Consultus prævalet.

37. Mos Advocatus, Naval in causa Civili adjuger est pœna.

38. Rationes pro Negativâ juris Canonici.

39. Rationes pro Affirmativâ.

40, 41. Quorum sit differentia inter Vicarium & Adjutorem.

42. Interest Principum & Statuum Imperii, qui Augustanam Confessionem amplexi, mitta dantur judices, partim pacem Civiles, partim Laicos assidentes, partim Divorum Consistoria.

43. In Senatu mero secular Clericorum non admittuntur.

44. Circa qualitatem alterius eorum idem simul & Advocatus & Notarius esse possit, explicanda juris jura & jurisdicta.

45. Juris Civili prudentium est, ut quos quamvis in diversis causis, & Advocatum & Adjutorem munere fungatur.

46. Allegantur Textus & Glossæ.

47, 48, 49, 50. Contrariorum explicatur & conciliatur.

51, 52, 53. Juris Cameralis eadem ejusdem prudentia, quod Advocatorum varietatibus, Advocatorum officia, Advocatorum Adjutorum, Advocatorum Notariorum, Advocatorum Scribarum, Advocatorum Actuariorum, Advocatorum Cursorum, Advocatorum Scriptorum, Advocatorum Lectorum, Advocatorum Correctorum, Advocatorum Expeditorum, Advocatorum Archivariorum, Advocatorum Bibliothecariorum, Advocatorum Procuratorum, Advocatorum Solicitatorum, Advocatorum Defensorum, Advocatorum Patronorum, Advocatorum Consiliariorum, Advocatorum Assessorum, Advocatorum Judicum, Advocatorum Præsidum, Advocatorum Cancellariorum, Advocatorum Secretariorum, Advocatorum Protocollistarum, Advocatorum Registrat

Iudicum & Advocatorum & Actorum, Iudicii criminalis essent.

24. An in Electoratu quoq; Saxonico, nemo in eodem Iudicio sua Superiorum, vel inferiorum, utrumq; officium & ad reorum & Adsessorum exercere soleat.

25. An in Iudicio eiusdem Iudicii plurimi, & potiss. Adsessor ordinarius alia Iudicia singularia exercitia præstare.

26. Illud simile Conclusum Principum vel Adsessorum in Supremo Iudicio, Senatu Aulico, Appellationum Iudicio, Advocatorum genus munere fungi posse.

27. Item quod Civili, unus idemq; Senator vel plurimi Magistratus officia exerceant.

28. Quæ in relationibus in Adsessorio Camere Imperatoria.

29. An Iudicia Germaniæ Iudiciorum non in Electorato Saxonico Actus prohiberi, atque eorum vel primi Iudiciorum Scabini seu vel Consiliarii, quod ex merito probatur.

30. Numerus Adsessorum arbitrio Principum, & quo pluralitas, vel Legi Statutis & consuetudini sit determinatus.

31. Numerus Adsessorum Camere Imperatoriæ.

32. An Quorum numerus reperiatur in Iudiciis majoribus Electoratus Saxonici.

33. An numero recepto haud facile recedi foras ultra casum.

34. Absentium vices in Appellationum Iudiciis etiam per substitutos supplentur, quod haud facili fieri in aliis Iudiciis soleat.

35. Constitutione Criminali Carolina, Septem vel octo Scabini requirantur in Iudicio Criminali.

36. Numerus ille sæpius confirmatur.

37. Ad minimum tamen duo vel tres sint.

38. Adsessorum vel Scabinorum, qui de jure respondent, in Scabinatibus & collegiis Iuridicis numerus ad minimum tertarium sit, placet examini addere ex confessorio loco.

39. Numerus Scabinorum Magdeburgensium, Lipsiensium, Fridelbensium.

40. A fundatoribus Numerum adauctus sit, quod in iis rebus ardua & criminales sæpius vices subeat, quæ plurimis ingenii & judicii cultum submittuntur.

41. Numerus Adsessorum Facultatum Iuridicarum, quæ Lipsiæ sunt & Wittebergæ.

42. An numerus Adsessorum ad unum vel duos redigatur, quid juris?

43. 44. 45. Salarium Adsessoris nam-

Adsessorum apud Camerarios pa-
trios ordine. Illi familiæ in
præmium tribuit.

100. *An Adsessores salarium annuum*
percipiant, adfertur Historia.

101. *Quamvis præclarissimi Iudi-*
ces & Assessores Romani &
Imperatores non adpetierint sa-
larii exceptio. Adsessorum, sibi
minus ex modestia quam aliis
reluctantes.

102. *Postilla unius diem sunt. Ad-*
sessori restitutum salarii datum
fuit.

103. *Limitationes duæ.*

104. 105. *Modi meritus assessis*
Salarium. Adsessorum salvatur,
vel ob, hoc consequendos de-
fendat.

106. *Adsessori Iudex ut placidum*
perpetuo fore studio comparet.

107. *Salarium Adsessorum Came-*
ræ Imperialis quodnam hodie
sit & quo pacto ei præstandum
debitor videat vide ibi hære-
dibus.

108. *In Electoratu Saxoniæ quid*
huic rei constitutum sit.

109. *In Facultate Juris Vtr. Witt-*
bergensi, Adsessorum honores &
Vitæ non salarium sensibi-
bus Holtii Chronic. Johannis
in Electoratu secretarii. Ad-
sessores & annuos reditus a
morte defuncti Facultatem re-
dire.

110. *Scabini & Adsessores Colle-*
giorum, quorum de iure respondet,
non solum honorati salarii,
sed Sportulæ inter præbendas
Collegii dividunt, die Lehnen
und Antheile genießen.

111. *Romani quæ olim remunera-*
tionem liberalitatis potius ad-
fuerunt, quod Augustus Exemplo
Scabini Olli.

112. *Sportulæ Scabinatus Magde-*
burgensis.

113. *Veteres Gallici Iudicis Ex-*
solutionis Indicia.

114. *Regressus Scabini heredes de-*
tus & pecunia exigendi pro-
vulgi habitatur.

1. PRæcipuum nunc pecuniæ ordinem (4.) Ad Adsessorum conditionem quod attinet, numerum & salarium. In pace Civili & criminali.

2. Qui quod & pretium de Originem Adsessorum peculiaria ... quod ... in pari Curia Adsessorum numero ... esse quatuor oportet. Esther prohibitio in l. 10. C. de Adsessor. publicæ Concessio in Constitutio observatur ... ex causa, per ... sex personis vices quatuor menses modo ... Adsessori ... vero & Assessorum vices Principum, sive ... Domorum & accessoria publica ... ministeria ... esse ...

ejusdem est amplissima causa de ea præscriptionem esse defendat. Eandem argumenti sede vid. *l. 37. ff. de quibus causis major. Hi qui in provincia sua diu tempus à constitutionibus concessum adhibent, publica causa abesse non intelliguntur.* Sed l. 38. *Si cui in provincia sua Princeps adsidere (forsan homicidia permiserit, puto eum Reip. causa abesse, quod si hoc ei permissa hac fecerit, consequatur dicimus, non eximere adsidio, non tollere eum à privilegia eorum, qui Reip. causa absunt.* Inquirunt Interpretes unde rationem prohibitionis cum enim illud, quod negat Prohibere in patria sceptus sit, nimis generale videatur. Accommodatio quidem dicto Christi legem stabilire conatus fuerit eo quod ex quo ordinationem & Magistratum gerit, à Civibus suspici debeat & animadverti, & magis præ aliis habeat, quod tamen non hac in parte inter concivibus familiares sint & amici, quò argumento ultimi *Prohiberi præsidi ne fr. de adsessor. n. 18.* Sed ratio ICti *Prohibetur Præses l. 7. sanctæ. de sportulis* non inelegans nec inepte allegatur. Quod hoc nequiquam bene constituatur, ne cui hac permissione Princeps præsidi facere velit quatuor menses in provincia patriæ mansere. Adsessorum fungi ne fas aut solemnium suum gratuitus esse vel exercere potest. *Zoes. ad ff. h. t. n. adsessor. n. 22.* Quæ ratio etiam pro adsessore habetur & comprobatur ab *Antonio Fabro ad l. 37. ff. de quibus causis major. Donell. 18. Comment. 2. litera. ad prin. Jud. Disp. 2. tribon. n. 8.* Collabat tamen & hæc prohibitio jure Romano in Germaniæ & aliis Civitatis & Provinciæ adhiberi potest. *Leo. A. 6. tit. adsess.* cujus hæc rationes (1.) quod hic publico salario non fruatur *d. l. ult. ff. de adsess. aut* (2.) quod caute leviores immunitati ad Curiosiores Reip. præstiterunt, quam Magistratus suos & Præsides pro curiosis. Per Curiosiorem enim hic intelligimus illum, qui non notarius est, sed Procurator est procuratorum & bonorum publicorum. *Reip. ad ff. tit. de adsessor. n. 4.* quibus facilius patent adhibendus ille congressus, quam exteros. *Mevius ad jus Lubec. lib. 3. tit. 1. art. 3.* Et quod in Germania major sint salaria & minus exactionum, quam externis, quem ex alia civitate sine præmio abscere non licet facile. *Zoes. d. l. n. 4. Reinhard. prax. jur. civil. tit. 5. n. 14. 15.* (3.) Limitatur prohibitio, si eadem provincia plures divisa sint diœceses Præsidibus commissæ. *l. 7.* plures enim ordines in aliena adsidere possunt. *l. 3. ff. adsess. Perezius*

Camer. 3. diem. ad proc. Judic. Disp. 2. thes. n. 6. Ex hac facie erat jure dominationis Ordinis & patriæ Adsessorius Membris notitia contrarium pro jure & LL. & consuetudine servatur. 8. Ordinarii Adsessores sibi habent posse nonnemo præterea contendit, eosdem in postulando, denominando & eligendo majori habere solere ratione ordinis, talia provincia habere possint, quod illorum & consuetudines ejus Provinciæ in qua sunt oriundi melius atq; commodius promovere. Et quod majori soles & diligentia majorq; directione erga patriam & civitatem, cujus sunt cives, ab illis expectari possit. *Ubi quidam 2. quando ad prasum spectat. Luc. de Penn. lib. 1. quæst. 8. num. 2. Gail. lib. 1. Rasbach. in proc. Cleil. cent. 1. tit. 2. n. 8. Ferd. Vellasc. d. 208. n. 2. & 3. Menoch. l. 1. præsumpt. 12. n. 8. Besoldus. Observat. 161. 320.* In Camera Imperiali dubium nullum est, quin 9. Germani exteris præferendi, & inter Germanos quidem talesqui domi exteris jura & consuetudines, a quo petuntur, gnari sunt. *Blum. in proc. Camer. tit. 7. n. 16.* quod non tantum verum est de judicibus, in ordine *ordin. Camera p. 1. cap. 3.* Und darmit auch das Kayserliche Cammergerichte das oberst und letzte Gericht im Reiche genannt nicht 10. appellirt werden solle: und unser Gemüth und Meinung ist / das solch Gericht jederzeit mit tauglichen Personen besetzt werden soll. Sie 11. Daß Kayserl. Majestät Cammergerichte ein tayffer Proceß und ein Reich Teutscher Nation gebohren / derselben herkommen / löblicher Ordnung und guter Gewohnheit nicht allein wohl kündig und erfahren sey. 12. sey / da die Adsessores sind. So sollen die Beysitzer so den Gerichten gesetzet ꝛc. Aus Teutscher Nation gebohren und derselben Art / Gebrauch und guter Gewonheit erfahren ꝛc. Pastor judicum Cameræ sunt & advocatus in Imperio Romanorum quibus una licentia quam 13. provincialibus judicis vel adsessoris officio fungi. De qua tamen re impugnat Iver & pottius observantia videtur contulenda. In Electorato Saxonia illud non videmus receptum, sed in eo tam in superioribus quam inferioribus judicus & Judicus & Adsessorum nomine eadem fungi possunt originario, quam extranei. Et regula illa Polonorum, quod peregrini non facile in civitatem sint multo minus Magistratuum recipendi nec omni exceptione major est, sed suas quoq; admittit limitationes. Christian Lubenthal *Collegii exercit. Quæst.*

Mayst Cammerrichter in Recessen, oder interrotta & subsidiales vel in Camera imperiali Adsessorum remanet nemo tangi potest. Daß Catholici rc. 16. ignori vel progressus confessionis addiscat, verbo clare sint Cammergerichts Ordnung p. 1. c. 32. Und sollen diese und dergleichen alle andere Personen des Cammergerichts / sich der alten Religion oder Augspurgischer Confession gemäß halten / und sich keines sondern solchen anhangs enthalten. Und sollen auch beyderseits religion Adsessores und Cammergerichts Personen keiner den andern um religion verachten / verfolgen / noch einige Uneinigkeit sich gegen einander anmassen / sondern in gemeinschaft einmüthigkeit und guten Willen beharren / und in alle Wege einander / daß sie friedlich und einträglich bey einander bleiben mögen / so viel immer possible ad effectum publicæ & præsertim Adsessoris vel judicis eorum adstringitur, nisi pravum juramentum religionem vel fundamentalia præjudicia placuit. Ihr sollet geloben und schweren / daß ihr dem Durchleuchtigsten / Hochgebohrnen Fürsten und Herrn Herrn Johann Georgen / des Andern / Herzog zu Sachsen / Gülich / Cleve / Berg / Engern und Westphalen / Landgrafen in Düringen / Marggrafen zu Meissen / auch Ober- und Niederlausnitz / Burggrafen zu Magdeburg / Grafen zu der Mark und Ravensberg / Herrn zu Ravenstein / Unserm gnädigsten Herrn / vermög Eures Amts / treu und gewärtig / fromm / gehorsam / der reinen Lehr und Christlichen Defension dieses Cammergerichts / dieselbe in der ersten unveränderten Augsp. Conf. begriffen / und der Christlichen Concordien Buch / wie solches anno 80. in offentlichen Druck verfertiget / ist bestandig / ohne einigen Zusatz / verbleiben und verharren / darwider nichts fürnehmen oder gestatten / auch / wo ihr erfahret / daß solches andere thun / solches nicht verhalten / sondern ohne Scheu / alsbald / offenbaren. Ja auch / GOtt verhängen möchte / daß Er doch gnädiglich abwenden wolle / daß ihr Euch selbsten / einen Menschen Witz und Wahn von solcher reinen / wahren und Erkandnis Gottes / entweder zu dem Papistum / Calvinismum / oder andern abermalen reinen Confession widrigen Secten / abwenden würden / solches Ihr Churfl. Durchl. alsbald / vermöge eures geleisteten Diensts / ohn gefehrd anmelden und Ihr Churfl. Durchl. ferner Abwendung und Rettung von erwarten wollet / und solchem allen getreulich und ohne Gefehrde. Der Eidt. Alles was ich N.N. gereded und gelobet habe / wie mir das mit unterschiedlichen Worten und Puncten vorgelesen und vorgesprochen ist. Das will ich stet / vest und unverbrüchlich halten / Als mir GOtt helffe durch JEsum Christum

rorum Sedis non autem DEcreti. Et hoc secundum est, quod in
19. Adsessore judicis vel Curiali vel Criminali hodie requiramus. (3.) Adsessorum qualitas est, quod debeant esse integræ famæ & existimationis, nec non inculpatæ vitæ, quod infamibus & vitiis perfusis patere dignitatum haud debeant *l. 2. C. d. dignitat. l. infamiæ d. tit. 5 in 6* & scientia laudabilis haud parandæ sit, quâ vitæ turpitudo maculari. *l. Ataxsiforis C. de Profess. & Medic.* Ab Adsessorum etiam aspectu repellantur infames *in l. 2. ff. d. offic. Adsess.* Hinc reprehenduntur & illi, qui non solum turpitudine vitæ fordent, vel *ob crimen*
19. *damnati, bannis, excommunicati*, sed & illi qui maculâ laborant sanguinis, qui ex *illicito coitu, ad stupra, incestus, fœdera* nati. Quamvis
20. enim spurii decurriones esse possint *l. 6 pen. ff. de decurion.* & ira impediendo non sit dignitas ejus, qui innocens est, nec macula cohæreat si nocere debeat, qui in utero est *g. sequitur in fine. d. in pen.* possit quis tamen manere debeant Autores *l. ult. ff. de pœn.* & de jure *Canonum ea, nunquam distinxit, ne* parentum opprobriis non pudeamur dedecorari, qui propriâ virtute decoramur, & culpa ejus non sit, qui nascitur, sed qui generat. *c. malè distinct. 56.* Arcanum ab omnibus fere gentibus ex
21. Degressus matrimonia intra proximiores & extra habita fuerunt, & Annales in civitatem non recepit. Quod exemplo Romanorum, Athenientium, Lacedemoniorum, Hebræorum, Persarum, Gothorum probat *Thalesius lib. 7. c. 8. Chassanæus pub. c. 15.* Recte inde *Seneca in Hyppol. 3. Redit asylorum admultorum genus furiosum & grave nimium dejecit sanguis.* Argumentamur præterea. Quibus civitas, quibus collegia opificum, quibus hæreditas, eadem multo magis est denegandæ dignitatis & officii publici, præsertim judicis criminalis administrandi. Quod verò dignitas sit Adsessura, non solum
23. honor, contra Jasonem *recte evincunt. Duarenus, Corasius ad tit. 24. ff. d. offic. Adsessor. item Donell. 18. comm. 2.* & hoc adeò verum est, ut nec legitimati ad Adsessorum in judicio aliquo imperio *recte* admittantur. *Recte enim Aldegrefi ad Ordinat. Camer.* Legitimatio fundi est Alchimia, quæ fieri apparet, quod non est. Et Bal-
24. dus *Legitimatum comparat vinearum, cujus vinea cum Christi gemis, sed quæ tamen cicatrices emittunt. Hippolytus, observat. 4. tit. 4.* ita legitimatis inhærent macula semper inter bonos & graves Viros. Quando sunt circa hoc requisitum verba der Commu-

Digitized by Google

gerichts Ordnung part. 1. tit. 3. Desgleichen sollen die Beysitzer alle ehrliche Leute/ von guter Reputation und Conduite seyn. NB. Aus rechter natürlicher ehrlicher Geburth. Quo minus refert *Magnificus ad d. l. Ordinat. Camer.* nec nulle admissum Anno 1556. quendam ex eâ ci-[1]
tione, quod patri illius illegitimè natus diceretur. *Illum. in prax. Camer. tit. 1. n. 18.* Ex illius ratione in Informationibus judicialibus haec tam subtilia non observari, ingenuus tamen Adsessorum non est dignus. 17.
Quod Ecclesiastici quaestiones tractantur, graviores & difficiliores. *Illud certè est* 18.
de Ecclesiasticis, qui priori optimae vitae schema esse eligendos & Judices & Scabinos. Verba hic ipsa Carol. *Constitut. ordinationis Camer. Wir ordnen/ setzen/ setzen und wollen mit den allen peinlichen Gerichten und den Notarien/ Urthelern/ und Gerichtsschreibern verfahren und dieselben halten/ wie von Frommen/ Ehrbahren/ Verständigen und erfahrnen Personen sich zu Zugerichten und bey die selbe nach gemeinem Recht gebräuchlich und herkommen sein. Ex qualitatibus Adsessoris quaecunque* (4.) *Cujus aetas esse debeat, & cum in jure illa magnam diversitatem regulariter parumper admittit exemplo ju-* 19.
dicum, adolescentes sint, vel ait de jure Civili 25. de Saxonico 21. quos certos annos, quamvis nonnulli & minorennem admittendum esse volunt. Is morum & judicia & eruditionis quod magis 20.
ad rem est, in consiliis spectanda sit. Et hoc ipsum ex emplo demonstrat Servius, qui 17. anno de jure respondisse dicitur l. 2. §. f. f. de orig. jur. & quod illa aetate Advocatus esse potuit. Tiraqu. ad l. 1. n. 3. Hinc Augustinus (5.) *quadragesimum Adsessorum completum annum esse* 21.
voluit, prudentiae & eruditio. quod ipse dehortatur & officium eorum docuit, cum vocentur jure prudentes, Consiliarii, jure studiosi, qui jubeant, illudent jure suggerendi causâ. Quo differunt à Magistratibus, vel Judicibus, qui imperare illis possunt, modò legum 22.
peritiam habeant. Adsessores, quorum consilia sublevantur. Hinc in Si Adsessores per imprudentiam male consulentes, damna dicta in facto, quamvis modicum ex dolo contrahi in veram litis aestimationem Vol- 23.
taire ad tit. n. 7. Ii hoc nempe conveniunt cum judicibus pri- 24.
oribus Romanorum, qui itidem ad jus dicendum e numero Jurisperitorum eligebantur, Cuias. obs. 10. Vult. d. judex lib. 1. cap. 7. n. 19.
Et hoc quod Adsessores Judicum & Magistratuum Legum & jurium 25.

nec non conveniendum ejus locidecundum quæ judicandum, & citandum fuerit debeant; omni jure probatum (c) Cavali Rominus c. 1. & 4. ff. d. offic. Assessor. l. 4. ff. d. extraordin. cognit. l. 1. & 3. C. d. Assessor. l. 2. ff. quod quisq; jur. (d) De jure Camerali non admittuntur ad munus Adsessorium, nisi Gradum in Academia juris Scientiam Doctoris vel Licentiati consecuti, & vel in Academia publice professi, & insuper in Praxi insignem versati, ne Juvenibus quasi primis adhuc ad Supremum hoc tribunal patent, cum singulorum decisiones dijudicentur. Et si nobiles sint, quamvis graduati non sint, admittuntur tamen Dd. & Practicis juris sint pares, adeoque qualitatem præstant, id est, unus verbo prudentes & Juridicum & controversias judicandas referendi ac decidendæ peritos. *Stram. Imperv. Camerali cap. 2. n. 29. Gail. l. 2. obs. 139. Gird. Camer. p. 1. tit. 3.* Den gleichen sollen die Beysitzer alle &c. und insonderheit die Zweene Grafen Ihrer Liebden also geschickt seyn / deren einer des Cammer-Richters Stat in seinen abwesen führen / derwegen oder Vertreten möge. Sollen die Beysitzer / so eine Nobilis seyen / und gewisser Zahl. **ihrem Nahmen gemeß** / die stats erfordert / **Tapffer / gelehrt / erfahren** / **Gottfürchtig / verständig** / Qualificirte Personen / der und in **Vorbedachten Rechtlichen Sachen zu referiren geschickt sein.** Auch zuvor und ehe sie zum beysitze genommen / müssen erstlich / welche zum wenigsten von unsern vorigen Römischen Kayser und Königen / die Jetzo Kayserliche Majestät oder uns confirmiret / sechs oder zum wenigsten **Fünff Jahr lang** in rechten studiret / auch in **Gerichtlichen** Handeln advociret und practiciret haben / Oder die anderen so aus der Ritterschafft angenommen / ob gleich dieselbe der Rechten nicht gewohnt gewesen / sie doch gleicher gestalt auch der Rechten gelehrt / und gerichtlicher Sachen gebraucht / und die Vorbedachten Sachen zu referiren den andern gleich tüchtig und geschickt seyn. Circa quem terminum etiam duo notæ præstandum *Stram. Imperv. Camer. cap. 2. n. 25. (e)* quod non præcise non obligentur studio studiis in Academia Germaniæ invigilaverint, cum dicto Franci & Galli, & Belgi etiam pares Germanis hac comparatæ scientiæ, tamen cum singulorum examinatorum & testimoniorum corporis observatio. Spatium illud quinquennii, ratione studiis observatur quod magis ad-

Digitized by Google

restituendi expectentia attendatur in pœnitis hac so-
lum Jurisdictionis Criminis; unde nec omni rigide præscripti quot Pra-
xibus debeantur, antequam ad hoc munus Assessorium ad-
mittantur. In Electorato nostro Saxonico bene conveniunt hæc,
quæ scripsit de Camera Imperii cum judicii Majoribus, ut-
pote Senatu Aulico, Supremo appellationum Judicio, Ca-
merali Tribunalibus &c. in quibus in Assessorum nomi-
nem non recipiuntur Gentis, nisi Gradu juris insignitus, vel præ-
cellentia eruditionis & prudentiæ alias spectatissimus Vir, vel in hoc
unice aliis qualitatibus & assectatum vero dissimilis. Quod
autem de inferioribus judiciis non licet assumere quemvis eorum in
Civitatibus Majoribus Lipsiensi, Wittebergensi, Frankfurtensi, Dresd-
nensi & Regiomontana sibi ut plurimum eligant Assessores &
Scabinos vel Jurgeres Stadtrichter & Scabinos vel gradu juris in-
signitos vel jam pridem prudentia legum & morum vel literarum cog-
nitione virtute famæ nomen in reliquis inferioribus judiciis ju-
venes et adhuc corpus habeat nequit, sed in his sufficere videtur
notitia modi procedendi & processus judicii cognitus; quod il-
le cognoscendi rem quamvis sublevari possit responsis prudentum
& Facultatum juridicarum, quæ sunt Lipsiæ & Wittebergæ. Ne-
que enim de Carolino V. in Constitutione sua Criminali & judices
& Assessores ejus nobiles & eruditos habere quærit, ubi rem maxi-
mi momenti, quæ vel est famam vel bonorum, vel ipsius vitæ deci-
sionem quæ merito pro damno habetur irreparabili. Verba autem
ejusdem ut hoc loco recitata digna. Erstlich sollen/ verordnen/ und wollen
wir/ daß die peinliche Obrigkeit/ von den Richtern/ Urtheilern/
oder Beysitzern/ darinnen verhalten und gehalten werden sollen. Wie Frem-
me/ so Heimische/ Verständige und erfahrne Personen/ angesehen ist und
hier vor/ nach gelegenheit der Orten gehalten/ und angenommen
worden. Denn auch Gelehrte/ Gelehrte gebraucht werden mögen. In
dem aber eine jedwede Obrigkeit Fleiß ankehren soll/ damit sie
gemeldte Personen zum besten versorgen/ und niemand unrecht gefährlicher
weise dessen beschuldigen soll/ Grossen Sachen welche des Menschen
Ehr/ Leib/ Leben und Gut belangen/ tapfer und wol-
bedachtlich Fleiß gehaben. Es jubet idem gloriosissimus Imperator pra-

præludat Nemesi art. 1. §. 2. quod quilibet ipse nobilis, vel qui eximiam habet jurisdictionem, criminali judicio interesse debeat, nec dedecori sibi existimet, tantam rem in judicio crudare. Verba dignas sunt recitentur: Und diewen sich eine Zeit her / an etlichen Orthen von Adel und andere / denen solch Gericht eigener Personha Ampts halber und sonst zubesitzen gebüret / sich bey solchen Gerichten zusitzen geweigert / und ihres Standes halber geschesser / dadurch denn das Ubell mehr mahlss ungestrafft bleiben. So mögen dieselbe / dieweil ihnen NB. **Solch Gerichtbesitzung** an ihre Adelbarkeit oder Stand gänzlich kein Nachtheil gebühren sol noch kan / sondern mehr zur Foderung der Gerechtigkeit / Straff der Boshafftigen / und denselben von Adel und Empteren zu Ehren ersicher und dienen / solch peinliche Gerichte als **Richter und Urtheiler** selbst besitzen / und darin handeln und fürnehmen / was sich nach dieser Ordnung eignet und gebüret.

45. Quod qualitates concernit illorum Scabinorum, qui de jure respondent in Scabinatibus, de iis minus dubium habet quod non sint vocandi vel constituendi alii, nisi insignis juris scientia sollertia & rerum forensium peritissimi. Diximus enim quod olim Germanis sint, qui Romanis fuerunt JCti, qui vel à Principe vel Respublica peculiarem de jure respondendi habuerunt, quorum mentio fit in l. O. J. §. 2. Et quibus merito comparantur Doctores nostri juris Lindenianus in tract. de hister. Rom. n. 219. hac saltem differentia, quod hodie omnis JCti consilium pro responso non habeatur, sed Principes aulicos publice magis professum putarunt / hinc de jure respondendi potestas plurimum judicis & vocis tribuatur, quod tamen in multorum consilio, quam unus fidem habeat, in quam sinem in Italia, Gallia & Germania passim Collegia Septemvirum in-
51. stituta. Vide d. Scal. in tract. de Consil. Sapient. Assess. in not. ad regulas Consil. In Saxonia vero Scabinatus, de quibus Cap. 2. dictum est, in quibus non Adminutus Adsessores, nec Doctores vel Licentiati Juris, quod & contrarii Legibus veterum Saxonum, ubi minores cognitiones dicuntur, Schaffmahre Frenen id est, homines boni & legitimi nati vel, ubi de tanti intergerunt, quorum opera vocandi Saxones in rebus gravissimis. Sanderus de Scabin. & Struvius Part. 1. Syntagm. Jur. elect. in voce Schöffenbahre. De earum proinde conditione de Adsessorum qualitatibus, quibus rite adhibendis

Digitized by Google

quæstionis (2.) *Quem Laicum Clericus, & hic ille adsidere possit in jure?* (3.) *Monetarium Adsessor & Advocatum esse possit in eodem judicio?* (4.) *Item unde idoneus, in pluribus judiciis Adsessor esse queat?* Quod primum attinet quæstionem, Clericum Laico adsidere non posse in judicio secularis expediti juris est, quod ejus non sit se immiscere negotiis secularibus, quod tanto verius est in judicio Criminali, quando severissime interdictum in conciliis canonum fuit, quod in novella *Cap. Sententiam 9. X. De Cleric. vel Monach. secular. negot. se non immiscent.* Verba hæc sunt. *Sententiam sanguinis nullus Clericus dicere aut proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, nec ullo tormentorum interfit.* Nec quisquam Clericus literas dicere aut scribat, quo mortis sententia definandus, unde in Curia Principum hæc interdicta non Clericis sed Laicis committuntur. Verum num Laicus Clericis adsidere, ejus jura suppeditare possit? dubium magis posse videtur. Negat idipsum *Rebuff. prax. Jur. Can. tit. 3. n. 19. notat. C. in Nova 18. quæst. 3. Rubrica De Decimis. & Vill. ne vero Ecclesia Laici attingere aut administrare audeant.* Verba hæc sunt. *Indecorum est Laicum vicarium esse Episcopi & Archidiaconi in Ecclesia judicare &c.* Non placuit Laicum (nominatim in Ecclesia præter Papam Romanum) habere aliquam potestatem, nec obsequendi manet necessitas, non autoritas imperandi. Contrariam tamen sententiam defendit *Hostiens. in Tit. de prec. Jud. §. circ. n. 4.* Quod Adsessor neq; in jure Canonico neq; Civili prohibeatur esse Laicus in judicio Ecclesiastico. Cui addi potuerat *Vivius Decian. tract. criminal. lib. 1. q. n. 55. (2.)* Quod text. juris Canonici (regulæ) loquantur de judice & Vicario, non de Adsessore. Vicarium eo, quo ei, qui nomine alterius exercet jurisdictionem, quasi vicem gerens ejus, à quo ei jurisdictio mandatur in eodem loco & tribunali, quo constituerit ipse ordinarius, unde & ille dicitur habere jurisdictionem ordinariam, & Vicarius Papæ in urbe habet Ecclesiam. *C. 1. distinct. 22.* & jurisdictio Vicarii potest separata à jurisdictione Episcopi, sed est pars jurisdictionis, unde suspenso Episcopo, suspenditur jurisdictio Vicarii. *Abb. C. 1. dilect. d. appell. 3. Summa Alexandrina Pistor. in prec. Jur. part. 1. C. 14. n. 5. & seqq.* Quæres denique rationes omnes cessant in Adsessore qui non habet jurisdictionem, sed suggerit Judici saltem consilia. *Jason ad Rubric. d. off.*

assist. Verum pro hic cujusq; loci & judicij observantiam ea
61. ars mendicitas. In certis Principum, qui singulariter suspecti sunt
Consistoriorum, eorum dicuntur judicia Ecclesiastica & secularia, quæ
Consiliaria vocantur die Geistlichen Rath und Consiliaria, quibus
62. mixtæ & Clerici & seculares solent præsidere. In mere tamen se-
cularibus Clerici personæ excluduntur. Die gehören nit vor Geistliche
sind vor Consilia, und nicht auff das Statt Hauß. Et rursus de præ-
63. sentibus quæritur: Quod alterum concernit quæ honores. Nomen
Idem inquit & Adsessor & Advocatus elle potest. D. Gudelinus cum
est ad hunc de honoribus (1.) desinge cadit sum jure (2.) Judicis. Ne-
64. mirum de jure Civili Romano prohibitum esse, ut qui Judex &
eodem tempore & Advocatus & Consiliarius munere fungatur,
quamvis diverse hæ judicandi quod virtualiter adhuc tamen concurrere
judicem videatur. *Textus est in Leg. C. de Assess.* Sancimus ne quis
65. *Advocati, Assessoris, Consiliarii fungi vel fungi, etiam in his locis*
urbe, in quibus judicia deputati, & in aliis provinciis unius subsje-
ctis in una eadem & tempora tam Advocationis quam
Consiliari officio Magistratu, quibus Reip. gerendæ administratio,
earum excepta, quæ jura abundè judicant, vel per advocationem ea-
sis partibus patrocinari, vel Assessoris officio fungi, vel quod
nefarium existimat, fieri, neutrum bene peragat. Sed licet Advocatus ejus
malaverit, ejus eundem licentia discrete posse, vel Assessorem eligere,
in eo videlicet permanens, ita tamen, ut post Consiliarii sedis
Assessoris dispositam, literas vel ad Advocationis munus revertis. Ad-
diximus Imp. Justinianus d. l. Quo verum dare lucidiore probatur,
nec eosdem, nec diversi judicis unum eundemq; & Advocati &
66. Assessoris munere fungi posuisse, ob rationes adjunctas. Cui quam
valde similare videatur valde *l. 3. §. 1. d. off. Assess.* ubi Paulus Jurisco-
quitur: *Consiliarius temporis, quo adhibetur, negotia tractare in foro*
quidem Assessorum nullo modo concessum est, ne alterum ex litigan-
tibus fortasse. Recte tamen posse ad illum respondere quod alterum ex
67. *per d. l. ult. C. d. Assess.* Verum & ab illa *l. ult.* ipso Justiniano
videntur recedisse in *Nov. 82. Cap. 1. §. 1.* dum his utitur ver-
68. bis: *Consiliarios autem, maxime quod negotia pertractare, & Ad-*
vocatos fore, regulandis & singulorum officiorum Advocatorum Collegii.

Senatûs Adversus nonsunt, sed alii quidem etiam singulis privatis
dumtaxat bonis literarum aut vadigandæ pœnæ. Quæ verba difficilis- 70
ratis exegesin patiuntur, ad quam non habemus quid respondeamus lu-
culentius, nisi quod tota die aliter fuerit servatum in Rep. Romana,
quam modo traditi. C. de assess. disponitum erat. *Adjice Gothof. Argument.*
ad Tit. de assess. n. 7. Quid itaque moribus nostris Germaniæ vel ju-
stitiæ observare videndum est. In supremâ Germaniæ Dicasterio 71
sive Tribunali, quod Spiræ Nemetum est, hæc lex in vigore est observa-
ta, & quæ contraria in ordin. Camer. part. 1. Tit. 6. Wie ordnung
und setzen auch/ das Cammer-Richter und Beysitzer allem dem Cammer-
gericht auffwarten/ und sich sonst aller Geschäfft Kauff und andern
Handlungen darzu Advocatens und Rathgebens in andern Gerichten
vor Gelten gänzlich enthalten/ das sie auch hinführo mit sonderlicher
Commission von der Keiserl. Majest. Hoff oder sonst unbedächtlich thun
sollen. Et hoc adeo ita observatum, ut quæ annotarunt Adsessorum 72
Spirensium, & illas causas decreverit remittere, in quâ fuit Patronus
vel Advocatus. Decisiones trill. d. jur. Cam. t. 6. 8. Quamvis ad
Advocati munus exercendi potius pertinet, ut C. d. Adsess. Si Adsesso- 73
rum quis ab aliquo corruptus *Imm. proc. jud. disp. 2. th. 2. n. 7.* in fa-
vorem publicum criminati ad evitandam suspicionem nemo idem & Ad-
vocatus & Scabinus esse potest *Carpz. Const. Elect. art. 8. de verbis.* Doch 74
daß dasselbige Gebäu/ der der Anklägers Fürspruch gewest/ sich hinfür-
der beschliessen vor Gericht enthalten. In Electoratu nostro Saxonico 75
idem in eadem judicia & Advocatus & Adsessor vel Consiliarius
judicis esse nequit, sive superior sive inferior si judicium ejus inferi-
oris de hoc generali principio, & aliquam judicis partem inficere vi-
detur, quæ res & suspicionis & periculi est plena. Et ita nemo & 76
Scabinus Adsessor vel supremi Appellationum judicii, vel Curiæ Pro-
vincialis vel cujuscunque judicis mandatarius & Advocatus esse potest &
Consiliarius seu Adsessor. In diversis autem judiciis non est ista
prohibitio. Hodieque in Civitatibus suos Syndicos & Adsessores, 77
quamvis non in eadem benè amplis judiciis vel Procuratorum vel
Advocatorum munia subire possunt, quod ibi esset prohibitorium
mandat. neque illi Magistratuum oppidanorum Syndici ita sunt negotiis
obruti, ut non alias simul vacare possint laboribus & officiis
Et videmus in certis nostris variis officiis & Consiliariorum & Ad- 78

vocatorum JCtos fungi, ita tamen ut hi, qui in summis Dicasteriis
adsident & Consiliariorum munere fungantur, haud facile ad mu-
79. nus Advocatorum, quamvis in aliis judiciis, transilire possint, prop-
ter summam quam habent dignitatem. Et quod in supremis ju-
dicus v.c. Appellationum, Aulico senatoriis negotiis sæpius re-
ferentus, quæ in inferioribus judiciis ventilata, & per viam appella-
tionis eo devolvuntur. Succedit nunc quæstio tertia & ultima.
Plurimi unus pluribus judiciis adsidere possit ut Consiliarius? Et resp.
80. hoc jure Civili Romano permissum fuisse docet *l. ult. ff. 1. C. d. off.*
Adff. cujus hæc sunt verba: *Nec sit concessum cuiquam duobus*
Magistratibus assidere, & utriusq; judicii curam peragere (unde in fa-
cile credendum est etiam duabus necessariis rebus unum sufficere, quem
cum uni judicio adfuisse, alteri abstrahi esse est, sic q; nulli eorum
idoneum in totum invenit) sed altera adfectione penitus remota, unius
81. *Magistratus contentum esse judicio.* Quod & videtur dicendum de
Adsessoribus Cameræ Imperialis. *Part. 1. Tit. 6.* ob verba Raths-
herren in andern Gerichten gänzlich enthalten. Et ratio in promptu
est, quod summorum horum Imperii Judicium, quod tantis negotiis
repletum, ut huic uni soli vix sufficiant, tum quod reliqua omnia
judicia sint inferiora, in quibus Judices vel Adsessores
commode sine diminutione dignitatis, vel suspicionis ma-
82. cula esse non possent. In reliquis tamen Germaniæ judicus
id perpetuo observari non videmus. Sic in nostro Electoratu,
unus idemque JCtus variorum Collegiorum & Adsessor & Consi-
83. liarius esse potest, & senatus appellationum & Curiæ Provinciales
& Consistorii Ecclesiastici &c. quod labores hi diversi sint, ut dissi-
milibus temporibus possint ab uno vel altero Adsessore expediri. Ha-
84. ctenus dictum est de qualitatibus Adsessorum. Pauca sunt addenda
de numero. Hic vel arbitrio ejus Magistratus, à quo eliguntur,
relictus, cui jus competit tot eligendi, quot opus habet, vel certus
numerus jam est statutus, à quo ob consvetudinem vel legem haud
85. facilè solet recedi. *l. 4. §. 2 ff. d. Excus. tut.* Sic certus est numerus
Adsessorum Cameræ, in qua præter judicem & quatuor Præsides hodie
42. Adsessores ordinati. *Blum. proc. Camer. tit. 7. de Adsess. n. 1.*
86. In supremo appellationum judicio Electoratus Saxonici præter Præ-
sidem Judicii, Adsessores sunt duodecim, sex Nobiles totidemque

Docto-

Professores. In Curiis Provincialibus itidem & Consistoriis Ecclesiasticis certus est Adsessorum numerus, uti videre est ex *Ordinat. Provinc. Elector. Sächsischer Hofgerichts Ordnung zu Leipzig und Wittenberg.* Qui numerus citra causam nec augeri nec imminui facile87.
solet. Quamvis absentium vices sæpè in Appellationum judicio per Substitutos, consensu Serenissimi Electoris, suppleantur. Quod88.
simul de reliquis æquitatur in reliquis judiciis. Quod Criminale spectat judicium, in eo videntur ex Constit. Carolinâ septem vel octo89.
requiri Scabini vel Adsessores. *art. 84.* in verbis. Wo denn dasselbige Gerichte nicht unter sieben oder acht Schöffen besetzt ist. Sed rectè notat *Carpzov. in Pract. Crim. p. 3. qu. 136. n. 12.* hunc numerum in90.
plerisque judiciis Criminalibus coarctari. Ad minimum tamen duo sint vel tres, præsertim in solenni judicio Criminali. Hegung des91.
hochnothpeinlichen Halsgerichts oder Noth-Halsgerichts; non solum ob auctoritatem judicii, sed & causarum criminalium gravitatem, tum ob reliqua solennia, quæ solent per mutuas interrogationes in Judicio fieri & Scabinorum. De quibus vide Constit. Carol. art. 84.
Von der Frag des Richters. Quod Adsessores Scabinatuum, qui de92.
jure respondendi attinet, numerus eorum ternarius ad minimum sit, fundatum dixi rectum: Tres faciunt Collegium, *l 85. ibidem Gudden. de V. S.* Plures verò ex constituto addere licet. Sic Scabinatus Magdeburgensis Præsidem Scultetum habuit, & undecim Adsessores. Lipsiensis & Hallensis octonario numero constat incluso Senatore. Ibi illorum tres Consules Civitatis continentur. Scabinatus Wittebergensis & Jenensis expletur quinq; Professorum Personis. Cum namque plus polleant multorum ingenia, & in Scabinatibus criminales causæ tractentur magni momenti, ideò Fundatores hunc numerum extendere voluerunt. In Facultate nostra Juridica numerus est Novenarius, constans quinq; Professoribus Juris & 4. Adsessoribus κατ' ἐξοχὴν sic dictis. Facultas Juridica Lipsiensis 10. vel 11. quarum Facultatum caput Ordinarius dicitur, & qui Lipsiæ perpetuus est Decanus. Sed quæritur: Si fataliter contingat, ut numerus Collegarum ad duos vel unum redigatur: Numne ille jus Collegii conservet? Et unum vel duos conservare Collegium existimantia ut munere suo defungi queant. *l. 7. § 2. ff. quod cujuscunq; univ. Berlich. p. 1. conc. 59. Bod. d. Rep. l. 3. c. 7.* rursus tamen agunt

agunt, sed decidendas causas graviores alios Cros, quam pro suo Collegio, asqvedum numerus expletur ordinarius, in partem laboris advocent. Et hoc stylum memini Heidelbergæ anno 1656. ubi à Professore unico D.D. Canone Doctores juris adlubiti fuerant exstra Collegium constituti in examinandis Candidatis, vel aliis laboribus
97. Collegii juridici. Numerum Adsessorum nunc (3.) excipit eorundem Salarium, de quo vel tria saltem verba addemus. De jure Civili Romano accipiebat salaria & emolumenta Adsessor è publico
98. *l. 4. ff. d. offic. Adsess.* quod à Filiisfamilias (compatiebatur, velut castrense
99. peculium *libr. C. d. offic. Adsess.* Poterant enim tam Pater quam Filius familias hoc munere Adsessorum fungi *Bald. in l. fin. C. necessitatem. C. d. hon. qua lib. Rosbach. prax. Civ. tit. 2. n. 9.* Et constitutum hoc Salarium in auctoramentum laboris & industriæ, quo facilius alienis manibus abhinerent, nonnulli ab Alexandro adiecum *Rosenb. in Parat. ff. de offic. adsess.* non obstante eo, quod Alexander
100. promovere solitus fuerit tales, qui ipsi Reipubl. adjumento esse possent, suæ aliorum auxilio, cum & ipse & alii Duces & Imperatores quamvis prudentissimis Consiliariis pluribus usi minus, sibi tribuerent, quam aliis *Lampid. in vit. Alexandri.* Illud ex jure Civili circa Sa-
101. larium Adsessorum adhuc notandum est, quod Præside vel Legato ante diem perfuncto, ante tempus præstitutum Comitibus vel Adsessoribus eorum ejus residui temporis Salarium detur. *l. 13. ff. solut. ff. locati & l. 4. ff. d. offic. Adsess.* Circa quam legem illud cum Donello & Hunnio monemus pro Legatis *præsidium vellem legi quod a Le-*
102. *gato in præsidium est.* Quod tamen duobus casibus limitatur 1) si Legatus vel Præses mortuus fuerit, alius succedat, cujus quoque hic Adsessores subintrare (operet, si duplicé mercedé unà cadem ope
103. ri mereantur. 2) si Legatus ante diem successorem acceperit *l. 2. in fin. ff. h. t. d. offic. Adsess.* Meminimus nostris, ut certum detur Salarium annuum Adsessoribus, vel è publico cum publice inservis judiciam bene administrare, vel ab ipso Magistratu de Justice, cujus est, hunc vel plures eligere Adsessores. Et ejus est, quantitatem ejus pro ratione temporis constituere, habità tum ratione Judicii, tum eorum Adsessorum qualitatis & quod omnia consideratione, ut recte *Alexand. asserit.* Et plerumque Adsessores judiciarii non perpetui sunt non temporales, ut illi, qui adhibebantur in Provinciis Romanorum Pro-consul vel Legato

Exemplo quæritur in nonnullis civitatibus sæpe Judices & Scabini annuos vel semestres Salarios mutuentur. Dasz die Rathsherren der Stadt-Gerichte auch Beysitzer manchmahl Besoldung haben? Quæ omnia ex consuetudine loci variis & eventibus sunt addicenda. In Camera Imperiali Adsessorum stipendia perpetua & salarium eorum, quod olim fuit 800. florenorum, auctum est usque ad mille Imperiales 1000. Thaler) per Rec. Imper. novell. d. anno 1654. §. Damit &c. Bormaß/ wann Vidui vel Liberi & hæredibus quadrans annui salarii semper 100. Imperialis cedit & evolvitur. Gratiale semper hæc est præcipua Gnadengeld Ordin. de prox. Cam. 1570. n. 129. In Electorio Saxonico, pro judicio & Adsessorum qualitate diversa sunt comoda, salaria & quæ vel à publico aut ab ipso Magistratu, à quo eliguntur, solvuntur. Communiter concedunt vel hæredibus dimidia gratia & salarium consuetum pro Jahr Gnaden-Jahr. In Facultatensoldi Juridica simul singulare est, quod viduæ vel hæredes integrum detrunci Adsessoris salarium annuum à tempore mortis vel resignationis Adsessoris, quod spectat, fructus intercalarium & pro gratia non lucrandum, cum quilibet Adsessor per primi anni spatium sine labore & præsentibus, vel commodis Facultatis earere necessum habeat, Reliqua Collegæ & Judices alleg. Nimirum Scabini vel Adsessores Collegiorum Jurisconsulti, qui de Jure respondent, salaria non habent sed participant simul sportularum der Informat und Urtheils-Gebühren / quæ solvuntur / Consulentibus, vel qui consilio & operæ usi sunt. Quæ singulis mensibus dividi solent inter Scabinos. Quod equidem consonum est & videtur Salonum. Cum equestris ordinis Virum, sed non ample Facultatis, consiliorum liberalitate satis sustentatum l. 1. §. ff. d. O. I. Eadem sportulæ pensiones fuerunt Scabinis Magdeburgensibus. Wie bild art. 11. der Schöffen soll man darumb ihr Recht geben & art. 18. n. 4. In Judicio Dantzig, quod in inferiori Lusatia civitas sportula dicuntur Vorsen-Gelter / quæ omnes simul distribuuntur inter Adsessores Dd. quorum sex sunt, nec, Nobiles vel Præles Land-richter und Zeitliche Beysitzer / quicquam de iis participant. A corruptelis verò Scabinorum Scabini est sedulo, quod si enim responsum à sordibus corruptis latum probari possit, sententia nulla est l. 7. C. quand. appell. non est necess.

CAPUT

CAPUT QVINTUM.

De ADSESSORUM ET SCABINORUM OFFICIO, FIDELIS ADMINISTRATIONIS PRÆMIIS, DOLOSÆ VERO ET CULPOSÆ POENIS.

SUMMARIA

1. Continuatio.
2. Officium Adsessorum ex jure Civili Romano depingitur.
3. In duobus præsertim consistere videtur illud, in suggerendo jura & cognoscenda.
4. L. 1. ff. d. Adiessoribus interpretatio varia Dd. remissive.
5. Adsessorum officium optime ex cujusq; Judicii observantia hauriendum & sumendum est.
6. De officio Adsessorum Cameræ.
7. De officio Adsessorum in judiciis Electoratus Saxonici.
8. Officium Adsessorum in judicio Criminali ex Constitutione Criminali Carolina refertur.
9. De officio Adsessorum & Scabinorum, qui de jure respondent, & quem effectum bodierno sensu prudentum habeant, præsertim in Criminalibus causis.
10. Recensentur præmia Adsessorum & Scabinorum officii bene & laudabiliter administrati.
11. Secus quam bene officio sue defuncti, certis pœnis subjiciuntur.
12. 13. Convenire possunt Adsessores vel ob commissa vel negligentias, & vel ob dolum vel culpam.
14. Quibus pœnis vel ob dolum vel culpam Adsessores de jure Civili Romano subjiciendi, variis fluctuant & dissentiunt interpretes. Sunt (1.) qui putant eum vel ob dolum vel culpam teneri eis de quod quisq; juris.
15. (2.) Sententia alia, quod Adsessor debito, quod quisq; juris ob dolum solum teneatur, non imperitiam.
16 (3.) Tertia opinio est (Harum) qui putant eatenus illos, quod quisq; juris Adsessorum ob dolum vel culpam obligari.
17. Tria fundamenta pro posteriore sententia.
18. Explicatur Valens sententia circa pœnas Magistratuum, Judicum vel Adsessorum male judicantium.
19. Quibus pœnis subjugati fuerint Magistratus Romani, male vel per se, vel per alios judicantes.
20. Judex

22. *Judex datus malè judicavit, in factum tenetur, absolvendo reum litis æstimationem, absque ex quasi malefacto.*

23. *Item Jus videtur esse Assessoris malè judicanti.*

23. 25. *Multa temporibus contra eum est hujus rei difficultas, postquam Augustus ait jusserunt judicem & Assessores etiam Judices fieri.*

24. 25. *Mulctæ arbitrariæ est pœna malè judicantium, vel judicum, vel Assessorum, pro qualitate Personæ, delicti, remotis ab officio vel corpori etiam afflictivis &c. vel reconciliatione etiam.*

25. *Criminalis Judex & Assessor omnino convenitur poenæ, si injustè fuit inquisitionem, carcerationem, vel actionem injuriarum ex l. Aquilia vel ad Exemplum &c.*

25. *Judex v. Scabini immunes sunt, si sententiam tulerint ad responsa Prudentum.*

25. *De genere actionis, quæ pecit Assessor vel Judex ob dolum vel culpam convenitur, dubitatur: solent non juniores ut jure Civili Romano, sed sufficit, si ipsum delictum experimentur, quod arbitrariè puniendum est.*

NIl nunc de Adsessoribus porrò dicendum videtur, nisi de officio eorum, & modo administrationis pœnâ. Officium (6.) Adsessorum describitur de jure Civili *in l. 1. ff. d. off. Adsess.* his verbis: Omne officium Adsessoris, quo juris studium partibus suis jungunctur, in his fere causis constat, in *Cognitionibus, Postulationibus, Libellis, Edictis, Decretis, epistolis.* Generalia admodum & ideo obscura sunt verba, quæ Interpretem desiderant. In primis tamen videtur consistere omne officium Adsessoris (7.) in suggerendo jura Judici & explicando. (8) In ipsarum cognitione causarum, earumq; secundum processum juris directione & legitimâ decisione. Legi verò allegata primo interpretationem scitissimam vide apud *Ilmenam ad vocc. Jud. Disp. 2. th. 2. n. 22. per tot. Donell. Comm. ad 2. tit. dem. & Hellegerum sen Donell. emendat.* Nec non *Scipion. Gentilem apud Donell. d. l. Recor. Class. 6. Disp. 3. th. 29. & seqq.* Puto hanc legem optimè tamen explicari ex cognitâ judicii observantia & stylo. Aliud enim videtur officium Adsessoris in judicio Majori, aliud in Inferiori. Quodnam vel in genere in Camerâ Imperiali Adsessorum Officium, vel in specie, circa *Stylum frequentationem, supplicationum*

1.
2.
3.
4.
5.
6.

plicationum expeditionem, illorum receptionem, cassationem, restitutionem, relationem, votandi libertatem, & sententiarum conceptionem. De his singulis videri & legi potest *Blum. in proc. Camer. tit. 7. n. 44. & seqq.* ubi haec fidelissime exequitur omnia. Adde Commergerichts-Ordnung *p. 1. c. 14. §. 7. 19. 20. 21. 22. 23. & seqq.* In Electorum

7. Saxonicis quid observandum sit, & an quorum consultat Assessorum supremi Appellationum Judicii, Curiarum Provinc. & Consist. Ecclesiasticorum, pro parte colligi possit. Aus der Appellation-Ordnung, Churf. Sächß. Ordnung des Leipziger Oberhoffgerichts und Hoffgericht zu Wittenberg &c. In judiciis Criminalibus quodnam officium

8. Assessorum, petit potest ex Const. Carolari. 4. Schöffen und Urtheilsprecher Eid art. 81. Unterrichtung der Urtheiler vor dem Rechtszuge art. 82. Von Besitzung und Belehrung des Gerichts 84. 211. Wenn der Frage 148 Richters art. 92. Wie die Richter und Schöffen oder Urtheiler nach beyder Theil und allen Fürbringen auch endlichen Beschluß die Urthel fassen, und wie nachmahls die Schöffen oder Urtheiler durch den Richter gefragt werden sollen. Sedeant & judicio interfint Scabini Criminales partes audiendo, processum moderando, jura suppeditando, sententiam ferendo, & denique ipsum executionem mandando, vel ipso judicio Criminali, quod supremum vocamus, das Endliche hoch-nothpeinliche Halsgericht, adhibendo. In quibus ta-

9. men omnibus cujusq; loci observantia est attendenda. Quodnam autem officium sit eorum Scabinorum, qui de jure respondent, & quis effectus habeant responsa illorum, num vim legis habeant, transeant in rem judicatam, num & quando judex ab iis praeferendi in Criminalibus, recedere possit, peculiari loco nobis dicemus, circa

10. executionem sententiae criminalis. Quod si ita, ut decet, hic suo officio bene & laudabiliter fungantur, & honorem merentur & praemia, & ab oneribus personalibus merito de jure Civili censentur immunes. *Inst. C. d. Assess. l. 12. ff. d. vacat. mun.* quibus immunitatibus etiam post depositum officium gaudent. *Donell. 15. Comment. 2. Vmm. d. l. disp. 2. th. 3. n. 11.* retinuntur etiam nunquam absentes Reipublicae *l. 37. & 38. ex quib. major. immunit. sunt a tutela l. 12. & l. 40. §. 2 ff. d. excus.* Jus colligendi peculii in bonis habent, & ex publicis arcibus distributa, salaria capiunt, vel quae alia sunt beneficia, quae pro cujusq; loci & regionis Consuetudine, Consiliariis & Assessoribus

danter.

Caeteri. Reum verò si faciant, poenis annonâ subjiciendi sunt, vel ex ordine removendi. De quibus poenis nunc ultimo & (7.) nonnullis commodis loco adjerendâ sunt. Si autem ut judex, ea quoq; Adsessor male judicans, vel malum consilium suppeditans, vel ex dolo, vel imperitiâ (8.) permixtâ litigantium conventio poteſt, & ob id 11.
in certam poenam condemnari. Quæ tamen poena conformis sit 12.
delicto. Peccat igitur Adsessor vel omittendo, vel committendo, 13.
& tam vel ob neglectum, vel commissa debitæ poenæ subjungendus est. De quo Cujacii recte distinguitur inter dolum, & culpam vel imperitiam Adsessorum. Sed quibus poenis vel ob dolum, vel ob culpam delinquentes, admodum fluctuant interpretes & incerti sunt. Quorum aliquot sententias recensere operæ pretium erit. (9.) Sunt qui 14.
existimant Adsessores, tenuiores & iniquarum partium judices vel à Magistratu
legi, eosq; teneri Edicto, quod quisq; juris in alterum statuit, ut ipse eodem jure utatur, & quidem non solum cum per dolum, sed & imperitiam id fecerit. Quod ob dolum tenentur, proinde ut judex ipse: ob imperitiam autem ideò solos non teneri ut Magistratus, quod Adsessor ipse pro parte agatur ob sententiam juris præstare debeat, contra quam ut Magistratui, qui ut plurimum Vir militaris fere, juriom ignarus, quibus imperitiam excusetur, quamvis non ob dolum. *l. 2 ff. qui à quib. jurisd.* Et hujus sententiæ est *Hommius ad prov. Iudic. dist. 2. thes. 35.* item *Accursius ad l. 2 ff. quod quisq; juris. Duarenus Comment. cap. 2. Caspar. in Paræt. Cod. & 23. Oblect. ult.* qui ideò & hoc edictum ad Adsessorem referunt, quod dari loquatur de eo qui jus dicat (quam dici effecit, per quem intelligunt Adsessorem. (10.) Præterea ab illis dantur, qui asserunt, Adsessorem quidem ob dolum edicto 15.
quod quisq; juris &c. teneri, non verò ob imperitiam, quod *l. 2 ff. quod quisq. &c.* hoc edictum præcisè explicet, de dolo non de culpâ vel imperitiâ. Et hanc opinionem fovet imprimis *Donell. 18 Comm.* 16.
2. (11.) Tertiam claſſem constituunt illi. Qui quamvis Edicto quod quisq; juris est, Adsessorem nullatenus teneri, neq; ob dolum, neq; ob imperitiam autumant potissimum sequ. argumentis: (12.) Quod Edictum illud strictè conceptum sit, & nominatim loquatur de eo, qui Ma- 17.
gistratum vel potestatem habet, ut Prætor videatur omnes alios excludere voluisse, nec commodè ego extendi illud posse ex fictâ quadam æquitate ad Adsessores, qui nec potestatem habeant, nec

illam juris cognitionem *l. pro. C. de all.* (2.) *Quamvis l. 2 ff. quod quis jur.* Mentio hic Adiffessoris quod ei nocere debeat imperitia sua, non tamen exponitur, quomodo illi officere debeat, cum in eadem lege dicat Edictum de solo dolo intelligi debere Magistratus. (3.) Qui jus dicit officit, non explicandus est Adiffessor, sed Litigator ipse; quod probat *l. fin. ff. eod.* Et hujus sententiæ est *Anton. Faber ad l. 2 ff. quod quisq; juris* nec non *Herman. Vultejus in all. d. jud. l. 1. c. 7.* ubi illam latissime defendit *n. 11. 12 13. & seqq.* Sed dices, si ita est, Ergò & do-
18. lus & imperitia Adiffessorum extra prenam erit? Nequaquam. Ut itaq; rem penitus cum Vultejo explicemus. Distingvimus (1) inter Magistratum, (2.) Judicem à Magistratu datum & jus dicentem, qui pedaneus dicebatur. (3.) Adiffessorem, qui Judici jus suggerebat sine causarum decisione. Magistratus Vir ut plurimum militaris erat, juvium ignarus. Cui liberum erat vi Jurisdictionis sua Judicem dare, qui jus diceret aliis. Dato enim judicis, jus dicentis officio contineatur, *l. 1. in fin. & l. 3. ff. d. Jurisd.* Poterat tamen, si peritus erat, vel volebat, ipse judicare. Quod si ergò ipse non judicabat, sed per alium, dolo tamen malo ei jus aliter dictum quam debuit, Edicto locus est. *Quod quisq; juris l. 1. ff. h. t.* Quod si per imperitiam judicis dati vel Adiffessoris malè judicatum fuerit, neq; ex edicto, neq; actione in factum tenetur Magistratus, sed vel judex vel Adiffessor conveniuntur, ut postea dicemus *l. 2. ff. quod quisq; juris.* Jam verò si ipse judicaverit male per dolum, ad veram litis æstimationem tenetur, vel si per imperitiam malè judicaverit, actione in factum convenitur *arg. l. fin. ff. d. var. & extraord. cognit.* Imputet enim sibi qui Judicem dare poterat quod idoneum non dederit, sed ipse judicaverit, nec ita dolus ipsius perinde ut judicis pedanei, culpa autem & imperitia adiutor Adiffessoris & judicis non impunita esse debeat. Quod (2.) Judi-
20. cem datum attinet à Magistratu, sive ille dolosè jus dixit iniquum, sive per imperitiam, actione in factum tenetur, neq; enim ex malo officio tenetur, neq; ex contractu, & tamen quia peccavit ob dolum, in veram litis condemnatur æstimationem, ob imprudentiam verò ex
21. quali malefacto. Quod (3.) idem jus adierunt in Adiffessore *arg. l. 1. ff. d. judic.* Quamvis enim *lex fin. ff. d. var. & extraord. cogn.* de judice falsem loquatur, qui malè judicando litem suam fecit, ratio tamen identitatis facit, ut hoc quoq; obtineat in Adiffessore, malum consi-

lium

dum suggerente vel dolose vel imprudenter. Et hæc jura propositis facilius ad Interpretibus juris Civilisque quæ non carent difficultate, sed argumentis ab utraq; parte probabilibus controvertantur. Notis 22
in comitibus videtur hæc difficultas maximam partem ideò subsistere, quod (1.) Magistratus iidem utplurimum quoq; judices sint, & ea ratione non latem de dolo suo, si malè judicaverint, sed & Adsessorum, si eosdem ipsi elegerint. Volunt enim & hodie Magistratum imperitum excusari, si ei Adsessor vel à Principe vel Regni Statu sit, vel Statuto Loci, vel etiam si ipsem elegerit, qui alias peritissimus est, & in jure dicendo exercitatissimus. (2.) Multo magis Adsessores tam ex dolo, quàm imperitiâ conveniri posse credendum est moribus nostris, quibus utplurimum iidem Consiliarii 23.
& Adsessores ipsi sint judices, & Præsidi in Collegio ut judices adsideant, non jus suggerendo, sed votando, causas decidendo. *Vel-*
ejus ad l. 1. C. de jurisd. Ut etiam demonstravimus de Adsessoribus Cameræ Imperialis, & aliis judiciis Germaniæ, in quibus Adsessores simul judicis fungantur officio. Ut itaq; ad finem tendamus propositum quærimus, quibus Adsessores subjecentur, si vel dolose vel 24
imprudenter officio demandato præfuerint. Arbitramur reputamus esse veritate, pro qualitate personæ & ipsius delicti, vel dolo vel culpa commissi. Quinimò eadem fere pœnis subjugandi, quibus *judices male judicantes l. fin. C. d. pœn. Ital. q. mal. jud. Myesing. resol.* 25.
pœn. 1. & ita ob dolo vel removentur ab officio, vel aliâ quâdam arbitrariâ pœnâ pro qualitate delicti puniuntur. Quæ etiam capitalis esse potest, si in judicio Criminali ultimæ sententiæ tulerint capitalem, vel alia quædam fustigatio, relegatio, vel pœna pecuniaria. Quin mò si suspectus fit, poterit recusari, non solum Adsessor sed & *Judex, cujus est Adsessor. C. statutum 5. Adsessorem d. rescript. in 6.* 26.
Reinhech. in proc. Cesar. c. 7. n. 45. Sic in Criminali judicio omnino conveniri potuit tam judex quàm Scabinus vel Adsessor, ob iniquam inquisitionem, incarcerationem, quæstionem, torturam, & quidem vel actione injuriarum vel ex l. Aquilia ad refundendas impensas & damna, ut Græce verò ad tenendum aut Latine ad esse, ita ut innocuum corporis per torturam mutilare, & membrorum dissolutorum. *Sarcerius l. 2.* 27.
art. 16. A quâ pœnâ tamen judex vel Adsessor liberatur quando hoc fecit ex Consilio Prudentum nobilium Virorum aut Judicis, alias

hic cum Carpzovio illud manuale loco addimus, quod hodie de ge-
28 nere actionis non adeò accurate sit laborandum, an de jure Civili sed probato delicto judicis vel Adsessoris, de pœnâ superior judex deliberare poterit. *Carpz. Pract. Crim. p. 3 qu. 127. n. 39.* Quæ jam nunc sufficiant nobis dicisse de Adsessorum denominatione nominali & Reali, variis titulis & nominationibus, Electione, Constitutione,
29. Juramento, qualitatibus, Salariis, numerò, officiis, Privilegiis & præmiis. Restat ut nonnulla dicamus quoad ea personis quæ ad ipsum judicii meliorem faciunt expeditionem, uti sunt Procuratores, Advocati vel alii judicii Ministri, de quibus Dissertatione sequenti.

CAPUT SEXTUM.

De
SCABINORUM ET ICTORUM RESPONSIS, EORUMQVE AUTORITATE,
præsertim in Causis Criminalibus.

SUMMARIA.

1. *De responsis Scabinorum verumsi, auctoritate tres proponantur quæstiones.*
2. *Circa priorem quæstionem: Num judici liceat spretis Scabinorum responsis judicare, variè disjungitur inter judicia, Processum, Judices, causas &c.*
3. *Cuilibet judici, quamvis peritissimo in consilium Scabinos vocare licet, si velit.*
4. *Mos consulendi Scabinos & Ictos cum jurisprudentiâ Romanâ captâ.*
5. *In Germaniâ, à Principibus Scabinatus ordinati sunt, & Collegia Prudentum instituta, ut ejus Principis relationibus & consultationibus, quibus ob publicam Imperii administrationem vacare nequeunt, prægraventur.*
6. *Sortè tamen Consilio Scabinorum & Ictorum, Judex judicare possit, si velit idem & possit secundum scientiam & conscientiam suam.*
7. *Semper factum melius videtur, quod ex præstito juramento, si ipse judicet, ore petat ab alio, quod imum habere debet.*
8. *Ex responsa quoq; Scabinorum fallere possunt, ob malum regimen eorum, quibus Scabini dirigentur & eorum gravitatem.*
9. *Denominatio Judicis est à scire judicet, quam ab arbitrio alterius dependeat.*

10. Si ipse Judex sit peritus, & rerum forensium gnarus, vel Prudentibus Adsessoribus stipatus, nec ad consultationem partis alterius remittere cogatur, nisi ipse velit.

11. Responsa negligi à Judice Reflexa Scabinorum possunt, si manifesti sint Errores, vel Iniquitas manifesta, vel lex & statuta secundum & permittant, non autem tranquillitatem Actorum.

12. In Majoribus Judiciis Germaniæ, tempore Imperatoris & aliorum quibus Judices & Adsessores præsunt & adsunt Legum vel Jurium periti sunt, tuta responsa Praetorum & Scabinorum negligantur.

13. In Supremo Appellationum Judicio, & Curia Provinciali, sententia feruntur nullo Scabinorum vel Consorum habito responso vel Consilio.

14. Liberum Judicis inferioris ordinis modum restringitur ad Consilia Prudentum.

15. Judex in primis quæ sententiam jure & S. L. conformem reddere negligit, Scabinos & Consules consulere necesse habet.

16. Partium flagitantibus transmissione Actorum, Judex illam facile denegare non potest.

17. In Consilium quod necessario Scabini vocandi sunt, si hac lege arbiter vel Judex compromissarius datus, vel partes hac lege beneficium suspensivæ renunciaverint coram Judice ordinario.

18. Si lege vel statuto Judicis necessitas hac imponitur sit, ut sententiam ferat à Consilio Prudentum, nulla eadem est, si illa neglecta ipse jus dicat.

19. In foro Saxonico Judices nisi plurimum adhibent responsa Scabinorum, in processu Ordinario, & sententia definitiva.

20. In Causis Criminalibus, ex Constitutione Carolina Judex necessariò remittitur ad Scabinatus, curiamq; responsa.

21. In Foro Electoratus Saxonici, omnis Judici Criminali adempta est Judicandi potestas, in Causisque ad corporis adflictionem tendunt, sine Scabinorum effato.

22. Imprimis Quæstorum & Præfectorum Jurisdictio in Electoratu Saxonico limitata est.

23. Num Quæstores, vel Præfecti, vel alii Judices Criminales, præditi ad Scabinatum Lipsiensem adsciscantur, ita ut à nullo alio possint informari?

24. Recensetur Privilegium Scabinatus Lipsiensis.

25. Allegantur rationes pro privilegio

legio illa.

38. Ostenditur observantia contraria, & quare illud privilegium vigorem suum per omnia habere nequeat; in præjudicium aliorum Collegiorum, quibus de jure respondendi concessa est potestas.

27. Quâ ratione responsa vim legis habeant?

28 Quid obtinuerit jure Romano?

29. Nostris moribus vim legis Responsa non habent, nisi ab eo approbata & promulgata sint eò fine, ut pro legibus essent: quilegem condere potest.

30. Responsa Prudentum à Serenissimo Electore in decisionibus novellis promulgata & approbata, non valent ut responsa sed ut leges Provinciales, eorumq; auctoritas magis dependet à Serenissimo Electore & Statibus Provincialibus, quam Prudentibus & Scabinis.

31. Proponitur quæstio Tertia: Quâ ratione liceat Judici à Responsis Scabinorum recedere.

32. Tria genera Responsorum.

33. Assessorum sunt momenti responsa data & lata ad acta judicialia, quam privata & relationem partis.

34. Responsa ad relationem unius partis data, suspecta sunt fidei, nec multum à Judice accredi solent.

35. 36. A pœna tamen temeritigantium, & refutatione responsorum liberare consulentem sin querentem.

37. 38. Nunc responsa, lata ad acta judicialia, causa sint fidei, ut ab eis Judici recedere nulla ratione liceat.

39. Prudentis Judicis est, à Responsis Scabinorum haud facile recedere.

40. Imperitus Judex nullatenus à Consilio Prudentum recedat.

41. Si judex de justitia Responsi dubitet, aliud Collegium consultare potest.

42. Judex peritus & rerum forensium gnarus, à responsa recedere potest.

43. Responsa Prudentum probabilem, non apodicticam habent auctoritatem.

1. ANtequam materiam de Assessoribus sive Scabinis, de Scabinorum & Ictorum illorum, quibus de jure respondendi facultas data est, Responsis, Tres sequentes annectere placet Quæstiones: (1.) *Num Judex necessarius in ferendâ sententiâ Consilia Scabinorum requirere vocatur, an vero ille spretis libere judicare possit.* (2.) *Quam autoritatem obtineant Responsa Prudentum moribus nostris, & num vim Legis habeant.*

habitent. (2.) *Quæ ratione ad eadem facies recedere possit.* Quod priorem illam trigeminam quæstionem: *Numne liberum sit Judicibus in ferendis sententiis, vel forum sedentes adhibere consilium prudentum & sapientum, vel numero eis ferendæ ipsis solum, vel una cum Assessoribus sua judicare possit?* Varie nobis distinguendum erit. (1.) Inter *Causas Legitimorum, Civiles & Criminales*, easdemque vel pœnam *pecuniariam, vel corporis afflictivam secum ferentes, magni vel minimi momenti, manifestæ ipsius vel ipsiusmet, dubias & obscuras.* (2.) Inter jus *ipsum Canonicum Civile Romanum, & Modernum*, nec non ipsum *Saxonicum?* (3.) Inter ipsos judices & Adsessores, numne *periti* hujusmodi *Canonici Civilem vel Criminalem* habeant jurisdictionem, numne Adsessores *Superiorum vel inferiorum judicium*, num *liberum vel restrictum* habeant jurisdicendi facultatem? (4.) Inter processus judicii *ordinarios & summarios?* (5.) Inter leges *dispositivas & permissivas.* Quod expedit jura esse? Quemlibet judicem ordinarium, quamvis 3.
Jura peritorum, si velit, adhibere Consilium prudentum posse in judicandis hisbus, tam ordinariis quam summariis, quod hic mos judiciarii, verus sit, qui cum Jurisprudentia Romana ex ipsis videtur. *Vide Stryk. d. Consil. Sapient. lib. 2. c. 3 Jacob Schulz. observ. 3. Schröder d. Fundam. pol. sect. 2. Alex. d. 2. C. in Feud. in Histor. Jur. Civil. Lz. Cap.* Hunc enim in finem Magistratus sibi Adsessores elegerunt, 4.
qui ipsis suggererent jura *l. 1. ff. & C. de Adsess.* ita legimus Imperatores, Principes implorato fuisse à judicibus pro declarandis legibus, ut patet ex rescriptis & Epistolis Imperatorum variis Codicis locis. *l. 1. C. d. Relat.* & variis Novellis, *Novel. 82. Novel. 9.* & aliis, qui mos ad hodiernum consilendi modum prope accedere 5.
videtur: Cum hac laudabili intentione à Principibus Germaniæ Scabinatus ordinati sint, ut haberent judices, unde in causis ambigois & magni momenti decidendis jura haurirent, tum ut ipsi Principes relationibus & consultationibus Judicum, quibus vacare ob publicam Imperii administrationem vix potuit, non peregrinentur. 6.
Strabrichi *Differt. Inaugural. de Scabinatibus th. 15.* Verum illud in quæstione est, *numne liberum sit Judicibus, si nolint responsa eorum illa in judicando negligere?* Quod sanè affirmandum est, quia liberos hæc jure Communi ipsis adempta nullibi videmus, nec quodam restat juris Civilis accessivas hæc in judicando adjecta, sed judici vel Magistra-

rat Jurisdictionem habent libera potestas concessa conferat, multo requisito consilio, secundum L. L. & statuta, vel etiam mores ejusdem loci Resp. judicare, & pœnas irrogare secundum propriam scientiam & conscientiam. *Menoch. arbitr. Jud. quæst. lib. 2. Speculat. vi. sæpe quæsito Consilio.* Quamvis satisfacere eo ipso Judex juramento præstito melius valet si ipse judicet, cujusque industria eligitur & cujus est jus dicere & judicare, quam si ab alio petere velit, quod domi & intus habere debebat, quod talia emendicata responsa sæpius fallant. 7. *Nov. 82. in pr.* Accedit & hoc, quod responsa Prudentum pro Cretis consulti non sint habenda, vel Edictis prætorum, quod in Scabinatibus, sæpè caute leges strictius & perfunctorie tractentur, cum alii negotiorum molem vix illis respirare liceat, & quod sæpè rotet Romana quoque rota præsertim in partibus Slavicis, quæ Cretis quoque ignotæ possunt, quamvis Baldi vel Bartoli habeant legalem scientiam. *Virgil. Fingitur qu. 23. n. 80. Pesc. de Valent. in Parthen. Imper. Lib. 1. tit. num.* Et sanè in ignominiam redundaret ipsius judicis, si justificia ex mera & arbitrio Cretorum alterno dependeret. Et quæ alia sunt rationes quæ evincere ad videantur, quod Judex spreto consilio 8. Supremum, ipse jus inter litigantes dicere & sententiam ferre possit, quod adeò extendunt Dd. ut ipse ad tollantiam litigantium si nolit, acta ad Collegium Scabinorum transmittere debeat: præsertim si ipse judex sit jurisperitus & rerum forensium bene gnarus, vel talis Adsessores habeat & Consiliarios, qui eandem juris cognitionem præ se ferunt. Quæ sententia hinc quoque procedit si vel causa sit Civilis, vel levioris momenti, vel lex quidem Consilium Cretorum consulendum suadeat & permittat, non verò jubeat. Hæc enim permissio nullam importat necessitatem, cum illud, quod potestas judicis permittitur, necessitati non subjaciatur. *l. qui. ff. de Judicd. C. quomod. & quand. Jud. sent. prof. Auth.* unde spreto eorum consilio munere suo Judices bene fungi possunt. Imprimis autem negligi possunt Responsa Prudentum ab illo Judice qui Adsessorem 12. Cretæ & Nobilibus superius est, tam eruditione, quam experientia vel usu rerum prudentissimos. Quemadmodum fieri videmus in 13. Camera Imperiali, nec non in Electoratu Saxonico. In supremo Appellationum Judicio, quod Dresdæ est, vel Curiis Provincialibus Lipsiensi & Wittebergensi, ubi sententiæ feruntur, à Præsidibus & Adsessoribus

Judicum in primis vel Magistratibus licet litigantibus prudentum judicio vel responso adhibito. Quod si Adsessores & publici illa rerum forensium experientia, & prudentia eminendo, ut Curiarum Collegiis haud quaquam indigeant, sed ipsi sententias ferre possint, vel jure coronarum, vel Notariis & convictoribus conformes. Esto quorum quidem Appellationum judicio hoc adeò obtinuit, ut recordationum earum acta transmittantur ad Collegium Prudentum, aut aliorum Adsessorum, vota alias Consiliariorum, verba deferant Supplex. Ita anno proximo in causa valde ardua, Sabinanis contra Sabinum judicatum fuit in Appellationum judicio, ipsum & Curiarum responso vel consilio, vel aliorum, qui pecuniam litigantibus, adnumerabat. Approbata semper est Iuris Judicis Præsidis & Adsessorum dexteritas & prudentia, & juramento addicta ad gravissimas litigantium causas in Electorato decidendas. Verum enimverò quicquid de libertate eorum judicis, præsertim Interiorum in judicando sumo & inde disputetur, illud tamen universis notum est, sed suas quoque adesse exceptiones & limitationes Leges in prædicta libertate & judicandi facultate, ut judices sequi possint casibus. Si judex sit parens, quod circa Magistratus & Judices in oppidis sæpius contingit, vel quod petitores habeat propinquos, & quod integritatis in eligendis his judicibus sæpius major habeatur solicitudo. Quod & ergo illarum non sit verum, ut sententiam L. L. Juri conformem ferre possit omnino Collegium Curiarum consultore necessè habeat, cum relationes ad Principem hodie frequentes, non sint, & ideò Sabinanis consultus, ut illi judices imperito tribuerent in judicando. *Schurff. Cons. 19. num. 28. in prax. judic. p. 35. n. 1.*] Limitatur. Siquidem Judex vel Magistratus ipse sit peritus juris, litigantes tamen petant transmissionem actorum. Non enim cum vel officiosæ vel affectatæ prudentiæ incolam, posset jure meritoq; consilia Prudentum inferiori habendo. *Zoesius ad Consil. Crim. Carol. art 81. §. 8.* vi compromissi ad eligendum Judex vel Arbiter Compromissarius obstrictus fit vel Litigantes hâc conditione coram ordinario Magistratu remediis suspensivis Lenterationis, vel Appellationis renunciaverint. Quibus casibus nec Arbiter est, a via præscripta deviare, nec ordinarius Judicis pactum litium abbreviandarum repudiare. *Tiraq. d. nobil.*

2. *car. ex def. Jurid. ord. n. 150. l. 32. ff. d. arbitr.* (4.) Si lege vel statuto vel consuetudine hæc necessitas Judici in ferendâ sententiâ injuncta sit, quod si enim sententia nunc feratur, spreto consilio Prudentium, nulla erit. *Kant. d. nullitat. n. 50.* Et forma statutorum non servata, actus redditur nullus. *Gail. lib. 1. obs. 124.* Accedit quod observantia & stylus judicii pro lege sit, *arg. l. 1. § 10. C. d. Vet. jur. enucl. l. fin. in f. C. d. injur. Zasi. Cons. 12. lib. 1. Finkelthaus obs. 74. Alex. Raud. cons. 17. lib. 4. C. d. sent. & interloc. Jacob.*

19. *Schultz. obs. 6. n. 7.* (5.) In foro Saxonico Judices in inferioribus Judiciis utplurimum acta transmittere eidam solent vel debent ad Collegium Scabinorum, si processus sit ordinarius, darum ein Endurtheil zusprechen. Quoties mutuis vicibus merita causa tractantur von Mund aus in die Feder / mit decreten oder zwischen abgewechselten Gesetzen. Majoris enim momenti hæc sententia censetur, quam in processu summario, & sententia interlocutoria. Wen ein interlocut oder Abscheid gegeben wird.

20. (6.) Si causæ sint Criminales & magni præjudicii, præsertim verò tales, quæ non pœnam pecuniariam, sed corporis afflictivam, vel plane ultimam capitis & sanguinis secum ferunt. Ita constitutione Criminali Carol. Judex Criminalis remittitur in quavis causa dubia Criminali ad Collegium Scabinorum Collegia, in specie verò in pœna furti. *art. 160.* expilatæ hæreditatis *art. 187. 166* &c. (7.) Multo magis verò

21. hoc obtinet in Electoratu Saxonico Judiciis criminalibus, in quibus Judici adempta est Juris pronunciandi facultas sine responso Prudentum, præsertim in causis, quæ ad pœnam mortis, vel corporis afflictionem tendunt. *Carpzov. pr. crimin. p. 3. qu. 118.* Landrecht *art. 53 & 84. lib. 1. art. 32. lib. 3. Coler. decis. 22. n. 24.*

22. (8.) Ante omnia Præfectorum & Quæstorum, in Electorata Saxonia, jurisdictio restricta est & limitata, ut non solum in causis criminalibus sententiam non ferre, nec processum Inquisitionis formare, inconsulto Collegio Scabinorum, sed etiam relegatos, vel executiones dare non possint, responsa eorundem sine speciali mandato Principis. Verum nunc dicti Præfecti & Quæstores, vel alii Judices, qui

23. criminalem habent Jurisdictionem, præcisè in Criminalibus causis adstringuntur ad Scabinatum Lipsiensem, ut ab eo solo responsa petant, non immeritò quæritur? Extra quidem ritibunum Scabini,

Lipsien-

Lipsienses, ob verba Electoris Augusti in fundatione ejusdem Scabinatus: Quæ ius habent: Und damit sonderlich in peinlichen Sachen 14. Scheffen-Urtheile/ so in unsern Landen gesprochen werden/ man auch desto mehr richtige gewissheit habe/ als wollen wir hiermit diesen unsern Schöppenstuel Macht und Gewalt geben/ in peinlichen Sachen ein Urtheil zu stellen und zu erkennen. In quibus dum vir solche an allen andern Orten abgeschaffet &c. Quod privilegium confirmatum est anno 1602. à Sexto, Electore Johann. Georg. I. Accedunt 3. quamplurimæ rationes, quæ hoc Privilegium confirmare videntur, inter quas (1.) illa est, quod summopere varietas sententiarum & responsorum vitanda sit, in hanc conditionem Rep. quod fieret, si omnes criminales sententiæ ab eodem JCto ferantur. (2.) quod ipsa Nemesis Carolina jubeatur Judex ad Collegium proximum alias transmittere, sumendum minuendorum causa. (3.) Quod ipsi JCti provinciales, provinciæ jura & statuta optime noverint & callerent. *Scal. de consil. Sapient. lib. 3. qu. 2. Peregrin. ad Art. Cram. 30.* Et quæ alia sunt, quæ pro privilegio & jure Scabinatus Lipsiensis afferre poterant. Quibus & liberare fuisset, si non observantia fori, quæ legum optima est interpres, contrarium docuisset. Primo etenim Scabini Wittebergenses vel Facultatibus juridicis quæ Lipsiæ & Witteberge sunt, nulla lege facultas respondendi de causis criminalibus reperitur adempta (2.) Hoc mandatum Electorale non potest in præjudicium illorum fieri, qui statuta contrahunt, vel per Investiturarum jurisdictionem habent criminalem, nunquam etiam à statibus Provincialibus videtur hæc prohibitio recepta & approbata. (3.) Et quamvis Quæstores & Præfecti amplissimum in causis Criminalibus responsi petant e Scabinatu Lipsiensi, hoc tamen factum est à solis Quæstoribus circuli Lipsiensis, quorum ministerio in exercenda mero Imperio Electori Serenissimo uti fuit. Nobiles etenim & Oppidani Magistratus perpetuo hac libertate usi sunt in consultendo vel Scabinis Lipsiensibus vel Wittebergensibus, vel etiam aliis JCtorum Collegiis extra Electoratum, Scabinatibus Hallensibus, Juncalsibus. Quodipsum (4.) confirmant ea, quæ in criminalibus causis quotidie ad resolutionem Præfectorum, pollis ipsius Senatus

Senatus Aulici, in Scabinato nostro Wirtebergensi, & aliis laudatis collegiis Judiciis ferantur & pronunciantur. Quod idem de Facultate Juridica Lipsiensi statuit *Finckelthaus obs. 4. n. 49. obs. 41.*

27 Et hactenus de quæstione priori: Succedit ordine secunda: *Qua ratione responsa Icorum, vim legis habere possint?* De
28 jure Romano quidem eorum magna fuit Autoritas, præsertim verò tempore Augusti, quo publica autoritate de jure respondere cœptum est. *l. 2. §. fin. d. O. J.* à quibus tanquam juribus ad illa specie facti, & in hypothesi Judici recedere non licuit. *§. Responsa. J. d. I. N. G. & C.* Interim tamen legis universalis vim & autoritatem, neq; in statu popularis, neq; Monarchico vel Aristocratico nunquam habuerunt; nisi postquam ab Imperatore Justiniano legibus annumerata fuerint, & in Pandectas relata. *l. 2. §. ult. de orig. jur. conf. l. unic. C. Theodos. d. resp. Prud. Rebuff. de autor. resp. prud. C. 14.* Sed nostris moribus responsa Scabinorum neque
29 vim legis universalis habent, nisi vel ab eo, qui vim legis condendæ, vel juris provincialis habet, sint approbata & ita publice promulgata, ut leges essent. Et ita jus facere quoque hodie concedimus, ut patet ex Decisionibus Electoralibus Novellis, quibus non-
30 nulla Responsa Scabinorum vel Facultatum juridicarum ita approbantur, ut pro legibus haberi, & judices secundum illa judicare adstringantur. Quorum tamen autoritas magis se defendet ab Electore, quam Prudentibus. Extra hunc casum Responsa Prudentum nec vim legis habent, nec ita quoque in specie vel casu
31 proposito, de quo consuluerunt, jus constituunt, ut Judici non liceat ab iisdem recedere. Et inde jam naturaliter fluxit à nobis proposita Quæstio Tertia: *Quibus casibus liceat Judici ab illo responso Prudentum recedere?* Imprimis circa hanc quæstionem distin-
32 guendum est, inter ipsa Scabinorum responsa (1.) Adiatina, quæ feruntur ad mudam relationem Partis litigantis, non audita altera parte, circa perfectionem actorum judicialium, & vocantur Informata Urtheil. Welche auff Fragen und Bericht der Parthey ausgeholet werden. (2.) Sententiam ferunt Scabini ad alia privata non judicialia. (3.) Respondent ad acta judicialia plene transmissa. Ein Urtheil so den Acten gemäß. Et certum est, quod non eam

ejusdem

ejusdem prudentis & momenti. Ab illis enim prioribus duobus 13
recedere posse. Judicem enim interdubio, quod illa demum
pro veritate amplecti debeat, quæ previâ plenâque causæ cogni-
tione ab utraque aliorum parte lata. *l. 9. C. de jud.* Et quod
in relatione partis aliquid vel omittantur vel addantur ad causam
favorabilem relatum, & inde sæpe ab utraque parte producantur 14
contraria responsa, velut uno eodemque Scabinatu, juxta illud
proverbium: Wie man fragt, so wird geantwortet. Extra responsa
alia prius relatorem non proferre, vel ad alia privata loca respecta
(speciosi illius abusus) judicibus multum accedit solere, ob plu- 15
rium Consulorum, quem demonstrat *Pradanus Consil. 3. n. 100. vol. 2.*
Cognitionem enim vertunt relationes partium, unica facienda; non ra-
rarum hæc responsa ad acta privata, vel relationes partium alium- 16
ve Patronum habent, quam quod eadem Linguarum compagines in pro-
bat. & causis diversis consilium a prima retenta linguarum & ve-
stigiis non recedentium. Quod hujus quoque rationis à
Dn. Schilterio unum Doctoris consilium. *Gail lib. 1. obs. 11.*
Prudentum Cons. 36. n. 1. vol. 1. Majora ergo hæc se momento
sine responsis Prudentum ad plenaria alia judicialia transmitta, 17
ob Gallicam causæ cognitionem, & plenioremfidem, quam
probant judicialia alia præ privatis. Sed num *hæc rectum patrum*
meritopetat, ut in propositis casibus speciem sententiæ, ut judici ab
illis nullatenus ja. se recedere, petere queamus? Et iterum distin- 18
guendum est inter judicem ipsos & Causas. Ratione judicis con-
sideratur, cum ab his petitis, ut de justitia responsi judex illum fer-
re possit. Prudentis namque justitia est, hinc pragmatici regionis; 19
Virorum prudentum judicio haud facile recedere, quod hoc ipsum
arrogantiam sapere videatur. *Zoesius ad rubr. Cod. num. 81.*
Quod probe magis de judice dicendum imperito, qui rerum fo- 20
rensium exercitium non habet cognitionem, cujus non est à responsis
Prudentum recedere. *Reinhard Consil. Jena. v. 2. Cons. 9. num.*
86. 2. Quamvis nullatenus hoc casu judicem, si dubitet de justitia
responsi, aliud collegium insuper consulere posse, & ex illis hoc
magnum eligere. *Hartmann. Faber. tabern. 149. n. 21.* Quod si ve-
ro Judices ex sint eruditione legali, & experientia atque recenter
exercita-

cercitati, ut ipsi sententiam ferre possint, & deprehendant aliquam inesse Responso injustitiam vel iniquitatem: non esse ita interdictum ab illo recedere: quia causæ decisio quoque judicis Conferentiæ & sententiæ committitur, ad quod officium juramento adstringitur, & quod Consilia dentur in Consiliantis gratiam, ut illa possit uti si velit; non autem ut ipsi non liceret explorare, num illud consilium sibi expediat, nec ne: Accedit quod Responsa Prudentum probabilem non apodicticam vel necessariam habeant autoritatem, & sæpius ob molem negotiorum Scabini hallucinari possint, unius quoque sententia sæpè majores & plures in aliqua re superare possit. *lib. 1. §. 6. C. d. Vet. jur. enucl.* Et hæc de Responsis etiam Scabinorum dictasint.

SUMMO RERUM ARBITRO
SIT HONOR LAUS ET
GLORIA!

Digitized by Google